वऱ्हाडसमाचार.

The Varad Samachar or News of Berar.

VOL. III AKOLA:—— SATURDAY, DECEMBER 5 1868 NO. 49

पुस्तक ३ अकोला, शनिवार तारीख ५ माहे डिसेंबर सन १८६८ इ० अंक ४९

पंजाब प्रांताची खानेसुमारी.

पंजाब प्रांतांत १,७९,९६,९४६ लोक आहेत. यापूर्वी अजमासाची गणती दीड कोटीची होती. असें समजतें कीं, आलीकडील १२ वर्षांत लोकांची वाढ फार झाली. या प्रांतांत सर्व प्रकारचीं घरें ४०,२१,७६९ आहेत. या मानानें दरघरास पावणेपाच मनुष्यें पडतात. एकंदर लोक संख्येच्या पोटीं पुरुष ९९,६३,५६९, आणि स्त्रिया ८०,३०,३८१ आहेत. यांत तीन वर्ग केले आहेत. ते असे—१ वयांत आलेलीं माणसें, २ बारावर्षांपासून अठरावर्षांपर्यंतचे वयाचीं तरुण माणसें, आणि तिसरीं मुलें; यांचें प्रमाण याप्रनाणें आहे.

	पुरुष.	बायका.
वयस्कर	५३,५१,००६	४५,८८,५२४
तरुण	८,६६,६८३	६,०८,८२३
मुलें	३३,४५,८७६	२८,३८,०३४

यांत पुरुषांची संख्या सर्व प्रतींत बायकांपेक्षां अधिक दिसते. व एशिया खंडांत सर्वत्र हाच नियम दिसून येतो. युरोपियन आणि युरेशियन लोकांची संख्या पाहिली तर त्यांत २९४९ नेटिव ख्रिस्तियन आहेत. बाकी लोकांची जातवारी येणेंप्रमाणें.

सकि लोक	११,२९,३१९
इतर हिंदू	६१,३४,२४३
मुसलमान	९३,५१,६३२
इतर	९७२८३३

यांत मुसलमानांची संख्या सर्व प्रांताच्या एकंदर संख्येंत अर्धाहून अधिक आहे. सीक लोकांची संख्या इतकी थोडी कां याविषयीं संशय वाटतो. या सीकि लोकांपैकीं ६७०००० लोक लाहोर आणि अमृतसर या दोन जिल्ह्यांत आहेत व जलंदर आणि अंबाला जिल्ह्यांत ३,५०,००० सीक लोक आहेत.

पंजाबांत शेतकी करणारे लोक ९४०३८१० आहेत व इतर धंदे करणारे ८१९०१२७ आहेत. मोठ्या दाट वसाहतीचे जिल्हे आहेत त्यांची यादी येणेंप्रमाणें.

दर चौरस मैलास लोक.	
जलंदर …. ….	५९६
अमृतसर …. ….	५३२
सीलकोट …. ….	५१८
दिल्ली …. ….	४९६
गुरुदासपूर ….	४८८
हुसनपुर …. ….	४५०
लुदियाना …. ….	४२९
कमी वसाहतीचे जिल्हे.	
कोहत …. ….	५१
देराइस्मालखान	५६
झंग …. … ….	६१
मांटगोमरी …. ….	६४

मुलतान आणि देराजत याही जिल्ह्यांत वसाहत कमी आहे. पहिल्यांत दर चौरस मैलास ७३ व दुसऱ्यांत ७९ प्रमाणानें लोक आहेत.

पंजाबांत खानेसुमारी कांहींएक हरकत न होतां शांतपणानें झाली. व तीच्याचे कामीं कित्येक महिने पूर्व तयारी चालू होती.

ईस्ट इंडिया असोशियेशन सभेकडून तरी आपला देश ऊर्जित दशा पावेल काय!

कोणत्याही देशाचा उत्कर्षापकर्ष होणें हें केवळ त्यावर अधिपत्य मिरविणारांच्याच गुणावर अवलंबून असतें म्हणण्यास हरकत काणती? तसेंच सर्व गोष्टीविषयीं राज्यकर्त्यावरच भरीभर टाकून प्रजेनें आपल्यास चांगले दिवस यावे म्हणून वृथामनोरथ करित बसल्यानें कालांतरानें तरी फलप्राप्ती होईल असें प्रतिज्ञापूर्वक सांगवेल काय? ज्यांच्या पोटांत दुखतें त्यांणीं ओंवा खाल्ला पाहिजे. याप्रमाणें राजानें नाहीं तरी प्रजेनें तरी आपल्या उत्कर्षार्थ आपल्या स्थितिनिरूपणाचें अगत्य बाळगलेंच पाहिजे. ज्या देशावर आपण अधिपत्य मिरवितो त्या देशचे लोक कसे आहेत, त्यांची दशा कशी आहे, ते धनवान किंवा निर्धन, बलवान किंवा बलहीन, धैर्यवान किंवा धैर्यहीन, सुशिक्षित किंवा अज्ञान आहेत इत्याद्यनेक गोष्टींकडे लक्षपूर्वक अवलोकन, देश व लोक यांच्या स्थितीची इत्थंभूत माहिती करून घेणें हा सुविचारी व सुशिक्षित राज्यकर्त्याचा धर्मच होय. असें न झाल्यास त्यापासून रयतेचें कल्याण यथायोग्य रीतीनें होईल असें घडणें विरळाच. यावरून पाहातां आमचा देश उत्कृर्षावस्था पावण्यास त्यावरील राज्याधिकाऱ्यास त्यांच्या स्थितीची पूर्ण माहिती असल्याविना तसें होणें कठिणच आहे. ज्या गोष्टी प्रजेस हितावह असून राज्यकर्त्यास आपोआप समजणार नाहींत त्यांचा तरी उलगडा रयतेकडून कां न व्हावा? आतां उदाहरणार्थ असें समजा कीं, मुंबईतील लोकांसच सरकारानें नेमलेल्यांपैकीं अविचारी व उद्धट कामदारांपासून कित्येक प्रकारचीं दु:खें सोसावीं लागत असून तीं जर आपण विलायतेंतील वरिष्ठ राज्याधिकाऱ्यांस विनंतीरूपानें कळवीत असतां मुंबई शहर हें हिंदुस्थानांतच आहे व तेथील लोक सुशिक्षित असून इतके कांहीं धैर्यवान व एकनिष्ठ आहेत कीं प्रसंगीं ते देशाभिमानास्तव आपले प्राणही वेंचण्यास तयार आहेत. हेंच जर त्या वरिष्ठ अमलदारांस माहित नसेल तर तें आपलें विनंतीपत्र कां व्यर्थ जाणार नाहीं बरें? ह्याच मुख्य कारणावरून आजपर्यंत हिंदुस्थानाचे खरे हक्क पालनार्थ विलायत सरकाराची अगदींच दबगय होत असे व अद्यापही पुष्कळ प्रकरणांत ती जिकडे तिकडे आढळते म्हणण्यास ही चिंता नाहीं. पाहा कीं, पार्लमेंट सभेमध्यें हिंदुस्थानसंबंधी एकाद्या विषयाविषयीं कांहीं घाटाघाट निघाली रे निघाली म्हणजे प्रतिष्ठित मानलेले सर्वच लोक एकदम उठून चालते होत आणि त्या बिचाऱ्या एका स्टेट सेक्रेतरीसच आपला माथा फोडण्याची वेळ येऊन ठेपत असे. याचें कारण इतकेंच कीं, हिंदुस्थान देश कसा आहे व त्यांतील लोक रानटी किंवा सुधारलेल्या अवस्थेंत आहेत, अथवा ते आपल्यास हिंदुस्थानावरील आधिपत्याच्या जोखमाविषयीं कांहीं तरी कार्य करणारी विचारांतील योजिले यीं ते केवळ अज्ञान अवस्थेमुळें घडून येई. मिस मेरी कार्पेंटर बाईंनी त्या दिवशीं असें सांगत होती कीं, अहमदाबादेंत दारु घालण्यास्तव कांहीं प्रकाराची मदत करावी एतदर्थ मी एका चांगल्या गृहस्थापाशीं गेलें असतां अहमदाबाद हें शहर हिंदुस्थानांतच आहे हें सिद्ध करून त्यास दाखविण्यास्तव प्रथमत: नकाशा हातांत घेणें मला भाग पडलें. त्यावर पाहून त्याची खातरी झाल्यावर मग त्यानें यथाशक्ति आश्रय देण्याचा स्वीकार केला. तसेंच हिंदुस्थानच्या स्त्रिया सुशिक्षित होण्यालायक नव्हत्या होणारही नाहींत असा तेथील कित्येकांचा अगदीं दुराग्रह होता तो उपरिल्लेख मिस कार्पेंटर बाईनें श्री० जगखंडीकर यांच्या पत्नीचें स्वदस्तूरचें पत्र दाखविलें तेव्हां नाहींसा होऊन ते सर्व अगदीं थक्क होऊन राहिले. सारांश लोक स्थितीची त्यास माहिती असणें हें अगदीं अवश्य होय व ही स्वदेशकल्याणाची अगदीं निर्विवाद गोष्ट आहे; असें पूर्णपणें मनांत बिंबून गेल्यावरून स्वदेशाभिमानी व खरे धैर्यवान प्रोफेसर दादाभाई नवरोजी यांणीं ईस्ट इंडिया असोशिएशन नामक विलायतेंत एक सभा स्थापिली. इचा मुख्य उद्देश हाच कीं, या सभेमध्यें हिंदुस्थानसंबंधी ज्या ज्या विषयांची घाटाघाट चालली असेल तत्संबंधी प्रत्येक सभासदास त्या त्या विषयाची पूर्ण माहिती होण्यासारखीं साधनें योजावीं. ही सभा उपस्थित होऊन आज सुमारें दोन वर्षें झालीं तेव्हां पासून तींत पुष्कळ विद्वान व प्रतिष्ठित युरोपियन व कित्येक एतद्देशीय लोकही सभासद झाले आहेत इतक्या काळांत या सभेपासून जे अनेक लाभ झाले आहेत त्यांपैकीं मोठा लाभ हाच कीं एतद्देशीय लोकांस सिविल सर्विस परीक्षेस जाण्याच्या सवडीची सुरवात झाली. आतां अशा या मंडळीपासून आपल्या देशास किती उपयोग आहे हें सहजच ध्यानांत येईल.

या मंडळीचा सन १८६७-६८ चा रिपोर्ट छापून प्रसिद्ध झाला आहे त्याची एक प्रत आम्हांस आली तिचा आम्ही आदरें स्वीकार करितों. त्या सालीं ३२२ नवीन सभासद झाले. हे व मागील सभासद मिळून एकंदर संख्या आतां ६०० झाली आहे. ही केवढी आनंदाची गोष्ट बरें! परंतु एवढ्याच संख्येनें या मंडळीचा उद्देश जावा तसा सिध्धीस जाणार नाहीं असें या रिपोर्टांत जो जमाखर्चाचा गोषवारा दिला आहे त्यावरून दिसून येतें. असें असतांही ही मंडळी उत्तम प्रकारें चालण्यास कायमचे १००० तरी निदान सभासद असले पाहिजेत, इतकेंच नाहीं तर तिच्या इतर सर्व खर्चाची योग्य निभावणी होईल अशी द्रव्याची योजनाही झाली पाहिजे. याचा आमच्या लोकांनीं पूर्ण विच्यार करून क्षण एक न लावतां त्या मंडळीच्या मदतीस धांव घ्यावी हें त्यांस उचित आहे. याच रिपोर्टावरून आणखी असें दिसून येतें कीं काटेवाडांतील बऱ्याच संस्थानिकांनीं मिळून या सभेस दोन हजार रुपये बक्षिस केले आहेत. आतां वास्तविक रीतीनें पाहिलें तर या सभेपासून एतद्देशीय सर्व संस्थानिकांस अनेक तऱ्हेचे लाभ होणार यांत संशय नाहीं. त्यांच्या हक्काविषयीं ज्या ज्या भानगडी असतील त्या पार्लमेंट सभेपर्यंत नेऊन पूर्णपणें पार्लमेंट सभेची समजूत करण्यास हें अत्युत्तम व अगदीं सुलभ द्वार झालें आहे. म्हणून आमच्या सर्व राजे रजवाडेयांनीं या सभेस अंत:करण पूर्वक साह्य द्यावें अशी आमची शिफारस आहे व असें करणें हें त्यांस अवश्य अगत्याचें आहे. असें असतां दक्षिणेंतील सरदारांपैकीं या सभेस कोणी मदत करूं नये ही केवढी शरमेची गोष्ट होय!!! त्यांणीं आपल्या द्रव्याचा उपयोग केवळ स्वच्छंदी विलासांतच करावा. लालबागांत वेश्यागमन करावें, देवाच्या निमित्तानें उत्साहार्थ रस्तोरस्तीं राडा नाचवून त्याच्या मागून आपण मिरवत फिरावें, लोकांस व्यर्थ भोजनें घालावीं इत्यादि अनेक ढोंगें त्यांच्या नशीबीं आलीं आहेत. कदाचित् त्या लोकांस या मंडळीपासून काय काय लाभ होतील याची चांगली माहिती नसेल म्हणावें तर वेळोवेळां आम्ही व आमच्या बंधू पत्रकर्त्यांनीं या जनोपकारी धैर्यवान सभेच्या उद्देशाची व तिच्या सर्व कर्तृत्वाची पूर्ण हकिकत आपल्या पत्रीं दिली आहे. यद्यपि ही दुर्लक्ष करतील तर त्यांचें व आमचें दुर्दैवच समजावें.

आतां या सभेचें काम कोणत्या प्रकारें चालतें व तींत ज्या ज्या भिन्न भिन्न विषयांची भवति न भवति होत असते. किंवा जे सुरस निबंध तींत वाचले जातात त्या सर्व महत्वाच्या गोष्टींची सर्वत्रांस कच्ची माहिती होणें हें अगदी आवश्यक होय. कारण अशा देशकल्याणाच्या कथाची आवड नसेल असा हतभाग्य अनाडी आमच्यांत कोण असेल बरें!!! त्यास म्हणून देशाभिमान आहे असा एकादा गांवढेकऱ्यासही गेल्या सालांत या सभेपुढें जे अनेक विषयांवर निबंध वाचले गेले ते पुस्तक द्वारें शिक्षकांस त्यांतील भावार्थ ऐकून या प्रकारचे भगीरथ प्रयत्न फक्त आमच्या कल्याणास्तवच चालले आहेत हें समजून अत्यानंद वाटेल. मग सुशिक्षितांची तो काय कथा!! तसेंच इतर वजनदार शेट सावकार व सरदार यांचा सद्विवेक, स्वदेशप्रीति परहितबुद्धि या सद्गुणांशी अतिविरोध नाहीं किंवा फारच परिचय आहे अशांचीं मनें वळविण्यास हे निबंध साधनीभूत होतील हें अगदी निर्विवाद होय. यास्तव जे जे विषय या सभेंत वाचले जातील ते सर्व पुस्तकरूपानें छापून प्रसिद्ध करणें अगदीं जरूर आहे. मागच्या अवघ्या दोन वर्षांत अशीं पुस्तकें सारीं तीनच निघालीं आणि असे विषय लवकर वाचावे अशी तर सर्वत्रांस जिज्ञासा आहेच म्हणून असलीं पुस्तकें कनिष्ठ तिमाही छापण्याचा व्यवस्थापक मंडळीचा इरादा आहे, ही केवळ आनंदाचीच बिना म्हणावयाची. परंतु ही उत्कंठा सफल करणें तर स्वदेशाभिमानी, विद्वान, धनाढ्य लोकांच्या सतत श्रमावरच मात्र येऊन ठेपलें आहे. कारण असें करण्यास पैशाची आधी जरूरी आहे. आतां आमचे मुंबईकरच मित्र काय करतील तें पाहूं या? जर आमच्या शेटयांनीं व सधन विद्वानांनीं ह्या प्रसंगीं आपल्या [illegible]चा सत्व्यय न करण्यास्तव कांकणें भर[illegible] तर मिस कारपेंटर बाईच

ह्यांच्यात मुख्यत्व भोगून त्यांस लाजावेण्यास फारच उतम साधन होईल. "पण नाक कापलें असतां भोक आहे" असें ह्मणणारा पुढें मात्र इलाज नाहीं. असो निर्धन परंतु स्वदेशोत्कर्षेच्छा ज्यांच्याठायीं निरंतर वास करिते असे जे विद्वान त्याणीं हें ध्यानांत ठेवावें कीं प्रपंच्याची खटाटोप व नांवलौकिक मिळण्याची इच्छा ही सर्वांस आहेच, पण आपल्या देशबांधवांचें कल्याण करण्याकडे कांहीं आपल्या तनूचा, मनाचा आणि अकलेचा उपयोग जो करितो तोच धन्य म्हणायाचा. या सभेची वार्षिक वर्गणी म्हटली म्हणजे कांहीं विशेष आहे असें नाहीं. ज्यास वासना आहे त्यास सर्व सुलभ आहे. अशा कृत्यास आश्रय न देतां उगेच सुधारणुकेची वल्गना करीत गेले म्हणून काय आपला देश दास्यत्वमुक्त होईल? असें बाळकासही बोलतां येतें. जर आमच्या देशांतील लोकांच्या बऱ्याकडे आम्ही दुर्लक्ष केलें तर सरकार काय करील?

हिं० रि०

CENSUS OF THE HYDERABAD ASSIGNED DISTRICTS.

(Continued from the 5th December 1868)

(खानेसुमारीविषयीं.)

26. The following table gives the proportions between children and adults in.—

Percentage of children to adults.

England, Under 12 years	29·44	See para. 64, N. W. P. Report.
N. W. Provinces, Under 12 years	35·58	See para. 76, do.
Berar Under 13 years	55·4	———

27. Mr. plowden was startled by the abnormal excess of children in the North-Western Provvinces as compared with European proportions, and was led (paras. 70, 71) to doubt the accuracy of his returns. But the Berar figures, though they may not be quite correct, do never the less support and corroborate the Statistics of the North-Western Provinces, by showing that the high rate there is quite probable; for in no district of Berar does the proportion sink to within 10 per cent. of the highest return from a North-West district.

28. The first and simplest cause of the greater proportionate number of children in Berar as compared with the North-West is the higher percentage of females in this country. But this only makes explanation more difficult, at first sight, of the disproportion between Berar and England, where the females outnumber the males. I do not venture to discuss this complicated question at length, nor am I competent to workout the problem. But the Secretary to the North-West Revenue Board considers that the high percentage of children indicates a great waste of life in later years (page 70); whereas I suspect this result to be connected more with the births than with the deaths. It must be influenced to a certain degree by the average duration of life, which average, however, depends again on the number of births to a given number of the population. If the number of births to each 10,000 of the population in a year be much greater in India than in Europe, then would not the proportion of children to adults be always greater? Now we know that the proportion of children to adults is low in France as compared with most other countries of Europe, that the number of annual births to the 10,000 is also very low, and that it has been decreasing to an alarming extent. The causes alleged (one of which is the vast army kept up) are of a kind not likely to exist in India, where all ranks and classes are anxious to have children; where there is no service which, like the French Army, condemns to celibacy; where the population has room to expand; and where, consequently, every one marries who can afford to marry. It is possible, therefore, that the larger proportion of children in the North-West Provinces may thus be partially accounted for. The excess in Berar over the North Western Provinces may indicate a still larger number of annual births to the population, which may have been caused by the great and sudden prosperity of late years in this Province, and by peculiar social customs to be mentioned hereafter. I myself believe that the ages in Berar have been given with very fair approximate truth, since the people are less sensitive about such inquiries than in other parts of India, and the village officers would correct any glaring mis-statement. But no doubt the tendency would be to *under*-state; though the high comparative percentage would still, I think, remain if we were to assume that all persons under 15 were really set down as children.

29. The separate ratio of girls to women and boys to men show that the higher proportion of children is among males, as in the North-Western Provinces. Probably this indicates a greater proportionate waste of adult male life and some male emigration.

Berar.	Proportion of girls to 100 women	53
	do. boys to 100 men	57

30. The proportion between the sexes is compared with results from other parts of India in the subjoined table:—

Females.	Proportion of females to males.		
	All ages.	Adults.	Infants.
North-Western Provinces ...	46·38	47·50	44·
Central Provinces	48·8	50·	47·
Berar...........	48·3	48·8	46·9

31. We see here that two rules, of which Berar is the most recent illustration, prevail throughout the population of a vast extent of country:—

(1.)—That the males outnumber the females.

(2.)—That this predominance is much greater among infant males than among adult males, the females gaining ground considerably in even twelve years.

32. If Statement A of the Census Report for the Central Provinces be correct, this second rule prevails in some districts there, to a wonderful extent. Take, for instance, the figures for Bhandara and Raipore in 1866:—

	Males.		Females.	
	Adults.	Children.	Adults.	Children.
Bhundara......	2,15,257	1,59,655	2,29,626	1,43,623
Raipore.........	2,51,889	2,29,521	2,74,516	1,96,831

which show that the female children were in 1866 much fewer than the male children; while the women out-numbered the men. Whatever may be the exactitude of these returns, we know that in Europe female life is everywhere slightly better than male life; and all our figures point toward the same law in India. Therefore we may conclude that, barring foul play, the excess of male children over female is certainly not higher than the proportion of male births to female births, since girls are more likely to live. And we arrive at the curious question, examined with so much ingenious illustration in the North-Western Provinces' Census Report, whether the great predominance of male births in India can in any way be explained.

(to be Continued)

वऱ्हाड.

उमरावती—गेल्या शनवारीं येथें एक मडम आली होती. तिणें असें सांगितलें कीं वणीचे डिपुटी कमिशनर क्यापटन बुषबी साहिब यांची मी आई आहे व माझ्या मुलाचें व माझें भांडण झालें म्हणून मी एथें आलें आहे असें सांगितलें. त्याबाईचा आंगलोट बुषबी साहेबांच्या आई प्रमाणेंच आहे. त्यावरून मिस्तर आत्माराम भिकाजी एकस्त्रा असिष्टंट कमिशनर यानीं तिला खर्चण्याकरितां तीस रुपये दिले. पुढें तपास करितां ती बुषबी साहेबांची आई नाहीं असें समजलें. कारण ती विलायतेस आहे. यावरून पोलिसानें त्या ढोंगी बाईला माजिस्त्रेटापुढें आणिलें परंतु आत्माराम भिकाजी हे फिर्यादी नसल्यामुळें तिला सोडून दिलें. त्यावरून ती बाई फुकट ३० रुपये मिळाले म्हणून हसत गेली व गमविणारे बसले!

रा. रा. काशिनाथ दाजी येथील हैस्कुलांतील चवथे असिष्टंट यांस बुलढाणा येथें १०० रुपयांची लोकल फंड एजंटची जागा मिळाली म्हणून त्यांनीं आपले जाग्याचा राजिनामा दिला. आतां येथें ५० रुपयांची जागा रिकामी झाली आहे.

स. प्र.

अकोल्याच्या मोर्णा नदीस पूल बांधण्याच्या कामाची या आठवड्यांत पुन्हां उचल झाली आहे. व ९०००० रुपयांचें इस्टमेट सांगशनाकारितां पुन्हां गेलें आहे.

इलिचपूरचे इंग्लिश मास्तर मि. ग्रिनी साहेब यांस काढून टाकण्याचा डायरेक्टर साहेबांनीं विचार केला आहे. व त्यांचे जाग्यावर १५० रुपयांचा हेड मास्तर व खालीं एक ७० रुपयांचा असिष्टंट मास्तर नवीन पाहिजे असल्याविषयीं मुंबईच्या वर्तमान पत्रांतून नोटिसा प्रसिध्द केल्या आहेत.

मेहेरबान लायल साहेब कमिशनर बुलढाणे जिल्ह्यांत आहेत.

सर रिचर्ड टेंपल साहेब सोमवारीं मुंबईहून निघून मंगळवारीं अकोल्याचे स्टेशनावरून नागपुराकडे गेले. नागपुरास या दिवशीं एक छोटासा दरबार भरविण्याची चीफ कमिशनर साहेबांनीं योजना केली होती त्या विषयींची हकिकत पुढें कळेल.

वऱ्हाडचें टपालखातें आजवर मुंबई इलाक्याच्या टपाल खात्याकडे होतें तें तिकडून काढून मध्यप्रांताकडे दिलें.

मि. ऐझट साहेब अकोल्याचे एक्झिक्युटीव इंजनियर रजेवरून परत येऊन आपले कामावर रुजू झाले.

मि. डाब साहेब असि० इंजनेर खामगावाकडे गेले.

कैलासवाशी शितारारामराव एकस्ट्रा असि० क० अकाळीं मरण पावले म्हणून व त्यांच्या योग्य चाकरी बद्दल सरकारानें त्यांच्या कुटुंबास १६०० रुपये बक्षीस दिले.

निजाम सरकारचे तालुके हैदराबाद अमानती मुलखाचे हद्दीवर असल्यामुळे परस्पराचे शिवे बद्दल तंटे होतात ते न व्हावे व शिव ठरवावी असें करणें जरूर वाटल्यावरून सरकारानें एक बौंडरी सेटलमेंट हपिसर नेमिला आहे व ती जागा असिस्टंट रेविन्यु सरवे मि. इ. ए. हबसनयास दिली आहे.

सत्यप्रकाश कर्त्यास चांगल्या आधारावरून कळत आहे कीं, मिस्तर हडलस्टन अकोल्याचे डि. कमिशनर यांस विलायतेस जाण्याकरितां रजा मिळाली व ते लवकरच विलायतेस जाणार.

वर्तमानसार.

एम. ए. आणि एल. एल. बी. या डिग्रीच्या परिक्षा मुंबईस [illegible]पा महिन्यांत झाल्या. त्यांत जे लोक पसंत [illegible]ले त्यांचीं नावें.

एम. ए मध्ये एलफिन्स्टन कालेजापैकीं च्यार असामी— १ [illegible]तायी अंबालाल सुकरलाल. २ मोदी बम[illegible]ी एदलजी. ३ तेलंग काशिनाथ त्रिंबक. ४ व दलाल जमशेटजी आर्देसर..

एल. एल. बी मध्यें तीन— १ कोहिर रतनशाइ रकशा. २ पाटक शापुरजी होर्मसजी. ३ व सियानी रहिमन तुल्ला महमद.

कोहीर यांजला आतां सर स्टाफोर्ड नार्थकोट साहेबांचें १०० रुयांचें बक्षीस मिळेल. या वर्षीं एल- एल. बीच्या परिक्षेस हिंदु उमेदवार एकच गेला होता व तो नापसंत झाला.

मि० कर्टिस साहेब मुंबई इलाख्यांत

ल उत्तरभागचे इजुकेशनल इन्स्पेक्टर विलायतेस रजेवर जाणार, व त्यांचे जागेवर मि० बुलहर एलफिनस्तन कालेजांतील संस्कृताचे प्रोफेसर यांची नेमणुक होणार व बुलहर साहेबांचे जागीं मि० रामकृष्ण गोपाळ भांडारकर रत्नागिरीच्या हायस्कुलाचे मास्तर यांस नेमणार. असें वर्तमान आहे.

वक्तृत्वोत्तेजक मंडळी पुढें ७वे तारखेस मुंबई मुक्कामीं बक्षिसाचे आशेनें संभाषणें करणार आहेत ते उमेदवार.—

१ रा० वामनभास्कर केळकर. मुंबई

२ वे० शा० सदाशिव शास्त्री लेले. "

३ रा० बाळकृष्ण मल्हार बिडकर धुळें.

४ रा० बाळाजी नारायण कोलटकर सातारा.

५ रा० नारो गणेश खेर, रत्नागिरी.

यांचीं बक्षिशीकरितां भाषणें झाल्यावर वे. शा. गणेश बापुजी शास्त्री मालवणकर व विष्णुबावा ब्रह्मचारी याच विषयाव. र भाषणें करणार आहेत.

मि. डबल्यु. नाक्त यांस जि. आय. पी. रेलवेचे कायमचे एजंट नेमिले.

कराचीस प्रदर्शन व जत्रा भरविण्याचा. बेत केला होता तो मार्चाचे १५ वे तारखेपर्यंत तकुब केला.

सर्व हिंदुस्थानभर सरकारी सेविंग बंकी सुरू करण्याचा विचार आहे. व त्याकरितां मुंबई सरकारानें कित्येक जिल्हा आफिसरांची संमती या कामीं विचारिली आहे.

मुंबईचे गवरनर साहेब कारवाडाकडे रेलवे करण्यांत कांहीं सोय आहे कीं नाहीं हें पाहाण्यास स्वतां गेले होते. आतां त्यांचें काय मत झालें तें अजून परिस्फुट झालें नाहीं परंतु बहुधा रेलवे करतील अशाविषयीं इंग्लिश पत्रांतून लेख आहेत.

मुबईचे गवरनर साहेबांची स्वारी कारवाडाकडे जातांनां १६ वे तारखेस पोर्तुगीस लोकांचें राजधानी शहर गोवें येथें उतरली होती. तेथील छोटेखानी गवरनर जनरल सिनोर जोजे फेरिरा पेस्तावा यांनीं बंदरावर जाऊन सन्मानपूर्वक त्यांची भेट घेतली. नंतर राजवाडा पहाण्यास घेऊन गेले. सायंकाळीं वडी मेजवानी दिली व रात्रीं बाल झाला. गवरनर साहेबांनींही आदरार्थ आपला संतोष दाखविला. गवरनर साहेबांबरोबर मंडळी मि. सिमोर फिटजरल्ड, मि. मारीस फिट्झरल्ड, क्या आणि मिसेस फिलिंट, अनरबल बी एच. एलिस, कर्नल किनडी, मि. वेडरबर्न, क्या. ग्राहाम, आणि डाक्टर न्यापही होती.

एटना नामें ज्वालामुखी पर्वतांतून ज्वलित रसाचे प्रवाह निघुं लागले आहेत.

नेपाळचे सरकार इकडील इंग्रजी कायद्यापैकीं कांहीं भागाचें नेपाळी भाषेंत तरजुमे करून घेऊं लागले आहेत.

इंदूरचे होळकरसरकार लवकरच कलकत्याकडे जाणार आहेत. असें इंग्लिशम्यान पत्रांत लिहिलें आहे.

बेरिली शहरांतील कित्येक नेटिव ग्रहस्थांनीं अयोध्येच्या व पंजाबच्या रेलवेस जोड करावा असा विचार काढिला आहे. व रानपुरच्या राजानेंही या कामास अंग आहे.

मि० ओव्हन साहेब पुण्याचे फ० अ० कलेक्टर विलायतेस रजेवर गेले आहेत ते लवकरच परत येणार.

कोंकणच्या खानाचा वकील सेंटपिट स्वर्गयेथें जाणार होता.

मि० काईट साताराचे हुजूर डिपुटि कलेक्टर यांची कलादगीस बदली झाली.

लार्ड मेयो हिंदुस्थानचे गवरनर जनरल व लार्ड नेपियर मुंबईचे कमांडर इन चीफ हे सुएज पर्यंत आले आहेत. २ । ३ दिवस एडनास राहून १८ वे तारखेस मुंबईस येतील.

भुटी लोकांस इंग्रेज सरकारचें नाणें आवडूं लागलें आहे. ते आपलें नाणें बदला देऊन हिंदुस्थानचें सुर्ती रुपये हौसेनें घेतात.

स्मालकाज कोर्टाविषयीं आक्टाचा नवा मसुदा हिंदुस्थान सरकारचे कायदे कौंसलापुढें दाखल झालेला आहे तो लवकरच पास होईल. त्यांत स्मा० ज० यास २००० रुपयांपर्यंत फैसला करण्याची मोकळीक देणार असें म्हणतात.

पुणें—हवा ऋतुच्या मानाप्रमाणें चांगली थंड झाली आहे. रोगराईचा बोभाट नाहीं.

मेहेरबान मुनसिपल कमेटीकडून रस्ते रुंद करण्याकरितां कितिएक लोकांची घरें, पडव्या व दुकानें पाडूं लागले आहेत. हल्लीं पाडण्याचें काम रविवार पेठेंतून सुरू झालें आहे.

साल मजकुरीं दक्षणेचे ब्राम्हण सुमारें ४२५ झाले. व सालगुदस्तां ब्राम्हण रुजू सुमारें ४३७ होते. तेव्हां सालोसाल संख्या कमी होत चालली आहे.

ज्ञा. च.

कैलासवासी गोकुळ दास तेजपाळ यांणीं विद्यावृद्धी व धर्मादाय यांकरितां सुमारें ८ लक्ष रुपये एका पंचमंडळी च्या हस्तगत केले, ते रुपये सरकारानें आपल्यापासीं ठेवून मयतानें इच्छिलेलीं कृत्यें सदोदित चालतील अशा सोईनें त्यांचें व्याज द्यावें म्हणून पंचमंडळीनें सरकारास अर्ज केला आहे.

डाक कडील ठराव— नोटी किंवा नोटींचे तुकडे अगर कोणत्या ही प्रकारचें नाणें पत्रद्वारें डाक मार्गानें पाठविणें झाल्यास तीं पत्रें रजिस्टर केलींच पाहिजेत असा गव्हरनर जनरल इन कौन्सल यांणीं ठराव केला आहे. हा ठराव ता० १ ज्यानेवारी सन१८६७ पासून अमलांत येणार आहे. याउपर जो कोणी अशीं पत्रें रजिस्टर केल्याविना पाठवील तर तीं ज्यांस पोंचतीं होतील त्यांपासून ८ आणेप्रमाणें फी घेतली जाईल.

संस्कृत भाषेचे जुने असंख्यात ग्रंथ असून ते हिंदुस्थानांत ठिकठिकाणीं अज्ञान लोकांच्या वेडगळ समजुतीमुळें अंधार कोठडींत पडून कीटकांच्या भक्षस्थानीं पडत आहेत. त्यांना त्यांतून सोडविण्यास्तव प्रयत्न केला असतां संस्कृत विद्या भांडारास अधिक भर पडेल म्हणून एका महापंडितानें बंगाल सरकारास अर्ज केला. त्यावरून सरकार मेहेरबान होऊन तसंबंधीं उद्योग सुरू झाला आहे.

हिं. रि.

मुंबईस वकिलीची परिक्षा फेब्रुआरीच ८ वे तारखेस व मुनसफीची मार्चाचे ८ वे तारखेस होणार म्हणून जाहिरनामे प्रसिद्ध झाले आहेत.

मि० हाडो साहेब मुंबई इलाख्यांतील दाक्षिणभाग रिविन्यु कमिशनर यांस एक वर्षाची रजा मिळाली.

गवरनर जनरल साहेब कलकत्यास तिसरे तारखेस एक दरबार भरविणार होते.

रा. रा. बाळाजी [illegible] भाटे यांस पुणें कलेक्टरचे चिटणीस नेमिलें.

मुंबई इलाख्यांत जमिनीचे तान्याबरोबर रुपयास एक आणा लोकलफंडाबद्दल म्हणून घेतां यावा याकरितां नवीन अक्टाचा मसुदा आनरेबल [illegible] साहेबांनी करून कायदे कौंसलांत दाखल केला आहे.

अमेरिकेंत छापण्याची एक नवीन युक्ति निघाली आहे. तेणें करून अंधारांत ही वाचतां येईल असें म्हणतात.

रा. बा. विष्णु [illegible] भिडे यांस रत्नागिरी जिल्ह्यांत डिपुटि कलेक्टर नेमिलें.—

मुंबई इलाख्यास १० नवीन सिविल सर्वंट विलायतेहून आले.

नोटिस—रा० पूर्णा वल्लद पुंजाजी चातकर राहणार सावरगांव तालुके जळगांव यांस खालीं सही करणार यांजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं, तुम्हाकडे गेल्या दिपवाळीस बाकी येणें रुपये ५८। व अ. लीकडे त्याचे व्याजासहित रक्कम येणें ती आम्ही मागत असतां दिली नाहीं. याजकरितां ही नोटिस पावल्यापासून आठ दिवसांत सदहू रक्कम हिशेबा अन्वयें देणें. तसें तुम्हाकडून झालें नाहीं तर दर रुपयास एक आण्याप्रमाणें व्याज लाऊन फिर्यादीचे खर्चासहित घेण्याची तजवीज केली जाईल- तारीख ५ माहे डिसेंबर सन १८६८ इसवी.

(सही) देवकिसन माणकचंद.

नोटिस—राणु वल्लद पुंजाजी चातकर राहणार सावरगांव तालुके जळगांव यांस खालीं सही करणार यांजकडून देण्यांत येते कीं, तुमचा आमचा हिशेब ता० २३ नो. सन मजकूर रोजीं रुपये [illegible] खातेबाकीबद्दल आणि कडबा जवारीबद्दल ११० मिळून रुपये [illegible] ते त्याच दिवशीं देण्याचे असून त्याप्रमाणें दिले नाहींत याजकरितां ही नोटिस पावल्यावर आठ दिवसांत निकाल करावा न केल्यास कायद्याप्रमाणें फिर्याद करून खर्चांसुद्धां रुपये भरून घेतले जातील. तारीख ५ माहे डिसेंबर सन १८६८ इसवी.

(सही) देवकिसन माणकचंद.

NOTICE.

I hereby give notice to Mr. W. Johnson Engine-Driver residing at Budnaira that you have purchased liquors and other articles from my shop and promised to pay me the value of them viz. Rupees 31—12— which sum has been inserted in my account Book and signed by you. If you dont pay the above sum together with the expences of this notice within eight days I shall be compelled to take ligal steps.

A. M. BRENGEL

mess-man.

NOTICE.

I hereby give notice to [illegible] Shunting-master residing at Shawgaum that you owe me Rupees 52—1—3. On account of Dhurmushala you lived in, and the articles you purchased from my shop, and ready Cash received and though I requested the payment of the Same several times yet you have not paid the amount to this day; should you not pay me the above sum together with the expences of this notice within eight days I would be Compelled to take ligal steps.

A. M. BRENGEL

mess-man.

Correspondence.

पाहिलेलीं आलेलीं पत्रें

(ता० [illegible] डिसेंबर १८६८ मु० खामगाव.)

रा. रा. वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांस—

साष्टांगनमस्कार वि. वि. आपल्या सुंदर पत्ररूप वेलिचा अज्ञानताप नाशास बराच सदुपाय होत आहे असें जाणून आपणास येत्यासर्की या मजकुरास जागा मागत आहे.

सुमारें १८ वर्षांचे वयाचा मुलगा जलालपुऱ्याहून सायंकाळीं सात वाजतां पेठेंत जात असतां नांदुरे मार्गाच्या रस्त्याकडे त्यास कोणी फिरविल्याचा भास होऊन तो लागलीच त्या मार्गानें मोठ्या झपाट्यानें चालला. परंतु मी जातों कोठें ह्याचें त्यास मुळींच भान राहिलें नाहीं. दीड मैल गेल्यावर तिकडून कोणी येत असलेल्या म्हाताऱ्यानें त्याच्या मुद्रेचा रोख पाहून व हा एकटा आहे असें जाणून त्यास विचारलें कीं नाळा अशा वेळीं तूं कोठें जातोस; तेव्हां त्यानें सांगितलें कीं मी पेठेंत जातों असें त्याचें भाषण ऐकतांच तो म्हणाला पेठ येथून तीन मैल मागें राहिली. असें त्या मुलानें ऐकून चरापला आणि त्या म्हाताऱ्या बरोबर घरीं गेला. त्यास व्यसन वगैरे कांहींएक नव्हतें.

इकडील लोक हा प्रकार चकवा (पिशाच्य) याजकडून घडला असावा असें म्हणतात. अशा वाटतें मनुष्याच्या मगजास कांहींएक प्रकारचा विकार झाल्यानें अशी स्थिति होते. याजकरितां आपण कृपा करून या मजकुराचें कारण मेहेरबानीनें कळविलीं असतां आपणाकडून देशबांधवांस दवा मिळाल्या सारखें होईल. लोभ असावा हे विनंती.

एक चमत्कार पहाणारा.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांस—

वि. वि. कोणतेही राजानें नवीन एकादा मुलूख काबीज केला म्हणजे तेथील बंदोबस्त ठेवण्याच्या कामांत मोठी कुशलता खर्च करावी लागते. कारण लोकांस या नवीन अमलाचा तिरस्कार उत्पन्न न होतां आपला जुना राजा चांगला असें कधींहीयांचे मनांत न येईल असे प्रकारें वर्तणूक दाखवावी लागते. तसें न साधल्यास कदाचित लोक बिघडून दंगा होण्याचा संभव आहे. आणि माजी राजाचे भाऊबंद, सोयरेधायरे, इष्टमित्र वगैरे अनुयायी

[illegible] प्रवर्तक होतात हें प्रसिद्ध आहे. यास्तव सरकारास त्या लोकांची कांहीं व्यवस्था लावून त्यांस खुष करून स्वस्थ बसविणें भाग पडतें. नाहींपेक्षां ते लोक सर्वकाळ जागजागीं बखेडे करून त्रास देतील तेणें-करून रयतेस सुख न होतां निरंतर दुःख व धासधुस यांतच काळ घालवावा लागेल-परंतु ह्या गोष्टी जो मुलुख लढाई करून बळजोरीनें जिंकून घेतला तेथें कदाचित घडणार. या वऱ्हाड प्रांतास हें कारण अगदी लागू नाहीं. हा मुलुख इंग्रज सरकारानें तशा प्रकारें सर करून घेतलेला नाहीं. निजाम सरकाराकडून बहिवाटीस आहे, तेव्हां सदरहू प्रकारची शंका अथवा काळजी मनांतही आणावयास नको. तशांत आमचे हिंदूलोक इंग्रजांपुढें केवळ मेंढरें आहेत हें उघड असून सरकारही सदरी लिहिलेप्रकारचे बंडलोकांची किंमत व योग्यता आणि विद्वत्ता जाणत नसेल असें न हीं, मग त्यांस एकादें चांगलें अधिकाराचे जागीं स्थापन करून रयतेस त्यांच्या हातीं देणें म्हणजे वाघाचे तोंडीं शेळी देणें आहे. त्या लोकांस विद्या शब्दाचेंही ज्ञान क्वचित आणि स्वदेशप्रीति व कल्याणेच्छा यांचा विटाळही त्यांच्या स्वप्नीं नको. तेव्हांअशा लोकांच्याहातून गरीब रयतेस सोडवून पोक्त विच्यारानें व दयार्द्र दृष्टीनें झालेल्या ठरावाप्रमाणें विद्वानास उत्तेजन यावें व रयतेस सुख मिळावें ही गोष्ट आमचे पूर्ण विच्यारी व पक्के बुद्धीचे आणि स्वतः सिव्हिलियन मेहेरबान लायल साहेब कामिशनर लवकरच अमलांत आणितील आणि तहशिलदार, व एकस्ट्रा असिस्टंट, स्मालकाजजज्ज, इत्यादि जागा युनिव्हरासिटीचे लोक मुंबईहून मागवून आणून त्यांस मेहेरबान डायरेक्टर आफ पब्लिक इनस्ट्रकशन साहेबासारखी रयतेची दया मनांत आणून देतील अशी उमेद बाळगून सध्या हा विषय पुरा करितो.

आपला मित्र एक विच्यारी.

तिहेरी भानगड.

रा० रा० वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांस—विनंती विशेष, खाली लिहिलेला मुकदमा मेहेकर येथील तहशिलदार याजकडे चालू आहे:—

अ हा मनुष्य ज्याघरांत राहतो तें घर ब नें आपलें कर्ज अ कडे येणें होतें त्याजबद्दल हुकूमनामा मिळवून जप्त केलें आहे. तेंच घर जप्त होण्याचे पूर्वीं अनें ग चे रुपये कर्ज घेऊन त्यास लावून दिलें आहे; त्याआधारें ग हा अ चे राहते घरावरील सदरहु जप्ती (टांच) उठविण्याविशीं दरखास्त करितो. तिसरा र मनुष्य तें घर माझें आहे असें जाहीर करून मजबूद पुरावा देऊन सिद्ध करितो. तेव्हां या खटल्यांत एका घरावर तिघांनीं वारसा केला आहे. हें उघडआहे. आणि या कामांत तिघांकडून गावचा कुळकर्णी (पांड्या) साक्षी आहे. शिवाय अनें ग ला जें खत लिहून दिलें आहे तें या पांड्यानें लिहिलें आहे. तेव्हां अर्थात गांवचे कुळकर्ण्यावर एकाचामाल त्याचे परवानगी खेरीज दुसऱ्याकडे गाहाण ठेवण्यांत जो गुन्हा झाला त्याला सामील असल्याचा चार्ज उघड आहे. हे र नें फिर्याद केल्या वरून निश्चित होतें. असो आतां आमचे नामांकित तहशिलदार रावसाहेब त्र्यंबकराव यशवंतराव कसा काय न्याय करून या भानगडीचा उलगडा करितात तें पाहावें. पत्र कर्ते राव प्रसिद्ध करण्या लायक मुकदमा दिसल्या वरून आपले सेवेस दिला आहे यास जागा दावी ही विनंती.

[illegible] व्यापाराचा [illegible] वगैरेबास [illegible] आहे.

पूर्वी एक अकोले [illegible] हाय स्कुलाचे उत्तेजनाविषयीं डायरेक्टर साहेबांस विनंती केलेली त्यांच्या लक्षांत आली किंवा नाहीं तें समजत नाहीं, परंतु आमचे दक्ष डायरेक्टर साहेब अलक्ष करणार नाहींत असें वाटतें.

एक सूक्ष्म दर्शक

रा० रा० वऱ्हाड समाचार कर्ते यांस—

वि० वि० पेशजीं कसबे धार येथील मृत सकेशा विधवा जनन्य प्रकर्णीं मजकूर लिहिला होता तो सर्व खराच होता, मात्र ब्राम्हण त्या अर्भकाच्या बारशाच्या उत्साहास भोजनास गेले होते हें खोटें आहेअसें समजतें. खरें खोटें ईश्वरास माहित. अस्तु. बहुतेक ब्राम्हण शुद्ध झाले. परंतु कित्येक मी मी म्हणविणारे गृहस्थ एकामुळें सर्व तसेच लटकत राहिले आहेत. ठीकच आहे; गाड्याबरोबर नाड्यास यात्रा उचितच आहे!

चिखलीचे तहशिलदार दोन च्यार दिवशीं कसबे मजकुरी येणार असें ऐकतों. सदरील गृहस्थ सरकारी कामांत मोठे निस्पृही असून विद्यावृध्धीच्या कामांतही पुढारी आहेत. ते येथें आल्यावर जे विशेष प्रकार या उंच टेंकडीवरून दृष्टोत्पत्तीस येतील, ते आपल्या शेवेसीं सादर करीन. कळावें लोभ शुक्लेंदुवत असावा हीच विनंती.

तारीख ४ माहे नोवेंबर } क्ष
मुक्काम मरदडी.

Advertisements.

जाहिरखबरा.

नोटिस—संभाजी वल्द नवलाजी लांडगे सुकळी कर अकोला यांस खालीं सही करणार याजकडून तुम्हीं तारीख १४ नवंबरच्या वऱ्हाड समाचारांत नोटिस दिल्हीत त्यांत तुम्ही म्हणता कीं माझी मुलगी सकु तुम्हांस दिली असून तिजला नांदवीत नाहीं तर तिजला आम्ही दोन तीन वेळां न्यावयास आलों असतां पाठवून दिल्हें नाहीं व म्हणताकीं तुजला रक्तपित्तीचा आजार आहे. तर हें खोटें आहे. मजला लिहिलेला आजार नाहीं. आम्ही तिजला न्यास तयार आहों. तुम्ही तिजला दुसरा नवरा करून देण्यास मुखत्यार नाहीं व करूं देण्यास तयार जाहल्यास आम्ही तुम्हांवर फिर्याद करून सर्व खर्चासुध्धां भरून घेऊं कळावें ही नोटिस लिहून दिल्ही सही. तारीख ३ माहे दिसेंबर सन १८६८ इ०

(सही) फकीरा वल्द देवजी सराडे राहाणार कुंभारी.

जाहिरात.

वऱ्हाडसर्वसंग्रह.— म्हणजे वऱ्हाडास लागू असलेल्या सर्व कायदाआक्टांचा संग्रह यानावाचें पुस्तक आमचे छापखान्यांत मागें जाहिरात दिल्याप्रमाणें तयार होत आहे. त्याचा बेत रहित झाला नाहीं- व अर्धें काम तयार झालें आहे. आतां कित्येक अडचणी मुळें अवकाश झाला आहे त्यास निरुपाय आहे. परंतु हल्लीं काम जारी असून तें थोडे महिन्यांत संपेल असें त्या बुकास वर्गणीदार झालेल्या लोकांस आम्ही कळवितों. बुक तयार होतांच वर्गणी दारांस सर्वांचे आधीं पाठविलें जाईल.

खंडेराव बाळाजी फडके.

जाहिरात.

उत्तम पगडबंद.

सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं मीं पुणेशायी पागोटें ज्यास जसें पाहिजे तसें उत्तम बांधितों. ज्यांची बांधविण्याची खुशी असेल त्यांनीं अकोलें शहरांत वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत अथवा त्याच्या मालकांचे बिऱ्हाडीं पागोटीं आणिलीं, किंवा पाठवून दिलीं असतां काळजीनें सत्वर, आणि चांगलीं बांधून देईन. दर पागोट्याबरोबर च्यारआण्याचे पैसे मात्र रोख पाहिजेत.

नारायण पगडबंद.

जाहिरनामा.

वाशिम जिल्ह्यांत जनावराचें प्रदर्शन तारीख १३ माहे जानेवारी सन १८६९ इसवी रोजीं होणार त्याजबद्दल जाहिरनामा.—

वाशिम जिल्ह्यांतील सर्व लोकांस कळविण्याकरितां जाहिरखबर देण्यांत येते कीं तारीख १३ माहे जानेवारी सन १८६९ मिती पौष वद्य ३० रोज बुधवारीं वाशिम मुक्कामीं जनावरांचें प्रदर्शन होणार आहे, त्यामध्यें जनावरांबद्दल खालीं लिहिलेलें इनाम दिलें जाईल—या जिल्ह्यांतील लोकांचे जनावरांबद्दल हें प्रदर्शन आहे तीं जनावरें जे आणतील तीं त्यांचीं स्वतःचीं असलीं पाहिजेत.

हें प्रदर्शन एक दिवस होईल. जनावरें आणणारे लोकांनीं आपलीं गुरें तारीख १२ माहे जानेवारी सन १८६९ इसवी मिती पौष वद्य १४ रोज मंगळवारीं तिसरे प्रहरीं हजीर ठेवावीं. सदरचे वेळेस त्या जनावरांस जागा नेमून दिली जाईल. प्रदर्शन झाल्यावर इनामें वांटून दुसरे दिवशीं गुरें नेण्यास मालकांस परवानगी मिळेल. तारीख २० माहे आक्टोबर सन १८६८ इसवी.

के जे एल मेकंजी.
असिस्टंट कमिशनर इंचार्ज
जिल्हा वाशिम.

जनावरांस इनामें मिळतील त्याजबद्दल जनावरांचा तपशील.

प्रत.	जनावरांचा तपशील.												एकूण आकार.	रिमार्क.
	मोठा घोडा किंवा घोडी.	तट्टू.	गोऱ्हे.	बैल.	गाई.	रेडे.	म्हशी.	एडका.	मेंढ्या.	* काज.	* बदक.	† कोंबडी.		
पहिली प्रत इनाम.	३०	२०	३०	३०	२०	२०	२०	१०	१०	१०	५	५		
दुसरी प्रत इनाम.	२०	१०	०	२०	१५	०	१५	०	५	०	०	०		
तिसरी प्रत इनाम.	१०	५	०	१०	१०	०	१०	०	०	०	०	०		
	६०	३५	३०	६०	४५	२०	४५	१०	१५	१०	५	५	३४०	

वरलि इनामाशिवाय सरकारी वळूपासून उत्पन्न झालेल्या शिंगरास पहिल्या प्रतीस तीस रूपये व दुसऱ्या प्रतीस वीस रूपये अशीं दोन इनामें मिळतील.

* जर बरोबरी होईल तर सरकारी वळूपासून झालेल्यास इनाम दिलें जाईल.

† काज, बदक, कोंबडी यांजला एक नर व तीन माद्या असें असलें पाहिजे.

वऱ्हाडसमाचार वर्तमानपत्र घेण्याचें बंदकरून ज्या लोकांनीं त्याजबद्दलची बाकी येणें असलेली पाठविली नाहीं त्यांस कळावें कीं, ता० ३१ माहे आक्टेबर सन १८६८ इसवीचे आंत त्यांनीं बाक्यांचा उलगडा करावा. नाहींपेक्षां दरमहा दररुपयास अर्धआणा प्रमाणें त्यांस व्याज द्यावें लागेल. ता० १० माहे आक्टोबर सन १८६८ इ०. **वऱ्हाडसमाराचे मालक.**

वर्गणीदारांस विनंती.

गेल्या वर्षाचे आकटोबर महिन्यांत आम्ही आकोल्यास वऱ्हाडसमाचार पत्र सुरू केलें. त्यास वर्ष होऊन गेलें तर आगाऊ वसूल न दिलेल्या आमच्या प्रिय वर्गणीदारांनीं आपला वसूल या महिन्यांत सत्वर पाठवून आम्हांस मदत करावी. उशिर लावून त्यायोगें वारंवार पत्रें लिहविण्याची तसदी त्यांनीं आम्हांस देऊं नये व आपणास घेऊं नये, याकरितां नम्रतेनें आमची त्यांस ही विनंती आहे. व हिला मान्य करणारांचे आम्ही उपकार मानूं.

खंडेराव बाळाजी फडके

आबाजी खंडेराव वकील

आक्ट.
सन १८६८चा ९वा
पेशे व धंदे यांवरील कराविषयीं
किंमत च्यार आणे.

नादारी प्रकरणीं नियम.

हें पुस्तक आमचे छापखान्यांत नुकतेंच छापून तयार झालें आहे. वऱ्हाडांतील न्यायाच्या कोर्टांत हे नियम चालतात. किंमत ०६ सहा आणे व डाक हाशिल एक आणा पडेल. व. स. म्यानेजर.

TO OUR SUBSCRIBERS.

We beg to remind our subscribers, that their Subscriptions, for the present year, should be remitted as early as possible, otherwise, we would, however reluctantly, be under the necessity of ceasing to transmit the paper to their addresses. We believe that this reminder will not fail to arouse the sympathies of our Constituents in the country and bring about speedy remittances from defaulting Subscribers.

Proprietors of Berar Samachar

किमतीचे ठराव.	रु.	आ.
वर्षाची अगाऊ देणारास… …	६	०
साल अखेर … … …	७	०
सहा महिन्याची अगाऊ … …	३	८
सहामाही अखेर … …	४	०
फुटकळ एक अंकास … … …	०	५

या शहरा बाहेरलि लोकांस वर्षाचे ५२ आठवड्यांबद्दल टपाल खर्च अगाऊ पडेल तो ३ रु. ४ आणे व सालअखेर ३ रु. ८ आणे.

☞ आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून २ महिने पर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही त्यांचा मागील हिशेब सरून नवें साल चालू होईल तेथून २ महिन्यांची मुदत समजावा

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत… … २… १ रुपया
१० ओळींवर प्रत्येक ओळींस ०१०६
एकच मजकूर वारंवार छापणें झाल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

हें पत्र अकोला येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालकां करितां छापूनप्र० के०

वऱ्हाडसमाचार.

The Varad Samachar or News of Berar.

VOL. III AKOLA:— SATURDAY, DECEMBER 12 1868 NO. 50

पुस्तक ३ अकोला, शनिवार तारीख १२ माहे डिसेंबर सन १८६८ इ० अंक ५०

नेटिव लोक व सिविल सर्विस.

आलीकडे या वर्षांत ज्या वाटाघाटी चालल्या होत्या त्यावरून सिविल सरविसचे परीक्षेंत नेटिव लोकांचा फाव इतर परीक्षेप्रमाणें सहज होईल अशी आशा उद्भवली होती पण आज खालीं आम्हीं जो विलायत सरकारचा पत्रव्यवहार दिला आहे त्यावरून ती बऱ्याच अंशीं नष्ट झाली. म्हणजे विलायतेंत सिविल सरविसची परीक्षा होते ती होऊन त्याचप्रमाणें एक परीक्षा हिंदुस्थानांत होत जावी असा आमच्या मुंबई असोसियेशन सभेनें सरकारांत अर्ज गुजराविला होता त्यांतलि विच्यार स्टेट सेक्रटरींनीं पसंत केला नाहीं. व त्यास पुष्कळ फरगड्या फोडून सिविल सरविसची परीक्षा देणारांनीं विलायतेसच गेलें पाहिजे व तिकडील ज्ञान संपादन केलें पाहिजे असें ठरविलें आहे. व पुढें नेटिवांचा कळवळा दाखवून लांबलचक गोंडवे गाइले आहेत त्यांत कांहीं अर्थ नाहीं. एकच आग्रहाचा पक्ष धरून बसलें म्हणजे दुसऱ्यास पाहिजे तशीं दूषणें देतां येतात हें सामान्य न्यायाधिशासही समजतें मग स्टेट सेक्रटरी सारख्यांस न समजावें असें कोण म्हणेल? आमच्या मागणीदारांनीं हिंदुस्थानांत परीक्षा होऊन उमेदवार विद्येंत पसंत ठरल्यावर त्यांस विलायती ज्ञानाकरितां तिकडे जाण्याची जरूरी सरकारानें ठरवावी. असें मागितलेंच होतें, पण तो मुद्दा खोडण्याविषयीं या पाल्हाळयुक्त लेखांत एक अक्षर सुध्धां नाहीं. मग आणखीं काय पहावयाचें आहे. असो. कसेही झालें तरी ते खुद्द महाराणी साहेबांच्या विलायतेंतील स्टेट सेक्रटरीच्या हातचे लेख आहेत. व एकंदरीनें तरी त्यांत काय लिहिलें आहे तें कळावें अशी आमच्या जिज्ञासु वाचकांची इच्छा असेल म्हणून त्याचें आम्हीं भाषांतर करून तें साद्यंत येथें लिहितों.

खालील पत्रव्यवहार मुंबई सरकाराकडे आला व त्यांनीं मुंबई असोसियेशनास कळविला तो येणेंप्रमाणें.

स्टेट सेक्रटरींचें पत्र.

हिज एक्सेलेन्सी धि राइट आनरबल धि गवरनर इन कौंसल, मुंबई यांस.—

महाराज,— आपली यादी नंबर १४ तारीख २ माहे मे सन मजकुरची आलेली पोचली. व तिच्या सोबतचा अर्ज (मुंबई असोसिएशन सभेनें नेटिव लोकांस सिविल सर्विस मध्यें मोठाल्या जागा देण्याविषयीं केलेला) आम्ही आपले कौसला पुढें ठेविला. व या महत्वाच्या गोष्टीवर आम्ही सर्वांनीं लक्षपूर्वक विच्यार केला- व प्रसंगवशात दुसऱ्याही कित्येक वेळां आम्ही आणि आमचे जागेवरील पहिले कामदार यांनीं या गोष्टीचा विच्यार केलेला आहे.

२. नेटिव लोकांस सरकारी चाकऱ्यांत शिरण्याची अधिक साधनें करण्याचे गोष्टीकडे महाराणीसरकारचें पूर्ण लक्ष आहे. व त्या गोष्टी अमलांत आणण्याच्या तजविजी चालू आहेत. हें आपण अर्जदारांस कळवावें अशी आमची इच्छा आहे.

३ हिंदुस्थानची सनदी सिविल सरवीस कांपिटिटिव म्हणजे चढाओढीची परीक्षा देण्याकरितां महाराणी सरकारच्या नेटिव, युरोपियन वगैरे सर्व प्रजेस मोकळीक आहे. व विलायतेंतील मोठ्या थोर लोकांकडून या परिक्षेचें काम होत असतें. ज्या कायद्यावरून ही परीक्षा होते त्या कायद्याची योजना, व ही परीक्षा फक्त इंग्लंडांत मात्र होते ही विशेष योजना नेटिव उमेदवारांच्या मार्गांत अनिवार्य प्रतिबंधाची आहे, असें अर्जदार म्हणतात. व या म्हणण्यास त्यांनीं असा एक पुरावा दाखविला आहे. कीं ही परिक्षा उत्पन्न झाल्या दिवसापासून आजपर्यंत सारा एकच नेटिव उमेदवार पसंत ठरला.

४. हें खरें आहे कीं नेटिव उमेदवारांचे श्रम या सबबेनें गैरफायद्याचे होतात; आणि तसें न होण्याचे कामीं कोणी कांहीं सूचना करितील तर त्यां विषयीं विच्यार करण्यास आम्ही तयार आहो. आतां अर्जदारांनीं सूचना केली आहे कीं, ही परिक्षा एकच वेळीं तिकडे इंग्लंडांत व इकडे हिंदुस्थानांत व्हावी. या विषयीं पूर्ण विच्यार करितां तसें करावें असें आम्हांस योग्य दिसत नाहीं.

५. खऱ्या अडचणी ज्या नाहींशा झाल्या पाहिजेत त्या या उपायानें कमी होतील असें दिसत नाहीं; आणि अशी एकसारखी दोहीकडे परीक्षा घेण्याची पध्धत कांहीं काळ सुरू केल्यावर मग हिंदुस्थानच्या उमेदवारांच्या संबंधानें त्यांत कांहीं उलटापालट करावी लागेल ती बंद करण्यास अवघड पडेल, आणि तेणेंकरून कांपिटिटीव म्हणजे चढाओढीच्या पध्धतीचा जो मेळ आहे त्याचा भंग होईल आणि त्याची मातबरी बहुतेक अंशीं कमी होईल अशी आम्हांस शंका आहे.

६. हिंदुस्थानांतलि ब्रिटिश सरकारचा राज्यकारभार चालविणारे जे गृहस्थ त्यांनीं इंग्लंडांत कांहीं काळ घालविला पाहिजे व तेथलि लोकांच्या चाली, रीती, तसेच त्या देशांतलि लोकांच्या मंडळ्या, कारखाने यांविषयीं चांगले रीतीनें माहितगार झालें पाहिजे, असा एक मुख्य नियम असावा असा आमचा अभिप्राय आहे. महाराणी सरकारच्या सर्व हिंदु प्रजेचे कल्याणाविषयीं, ज्यांजवर राजसत्ता चालवावयाची त्यांजविषयीं, तसेच जे राज्यकारभार चालविण्याचे हक्कदार व्हावे असे आहेत त्यांजविषयीं आमचें जें कर्तव्यकर्म आहे त्यास अनुलक्षून आम्ही असें सांगतों कीं, सिविल सरवंट लोक, ज्यांस सर्वांत श्रेष्ठ अशा जागाही शेवटास मिळावयाच्या, त्यांचें ज्ञान व विद्या विशेष महत्वाची असलीच पाहिजे. सिविल सरवीसच्या परीक्षेंत जे नेटिव व युरोपियन उमेदवार चढाओढ करून पसंत ठरतात त्यांस ज्या नेमणुकेच्या जागा मिळतात त्यांस अनुलक्षून आम्ही हें लिहितों आहो असा अर्थ नाहीं. त्या नेमणुका केवळ त्या परीक्षेच्या बाक्षिसा दाखल आहेत. आम्ही जें मुख्य पाहातों तें हें आहे कीं, परीक्षेनें निवडले गेलेले कामदार यांस हिंदुस्थानांत मोठमोठी महत्वाचीं कामें शेवटीं करावयाचीं आहेत, व त्या निवडलेल्या कामदारावर श्रेष्ठ सरकार आपल्या रयतेच्या सर्व सुखाकरितां केवळ भरवसा ठेऊन राहणार आहे, सबब निवड होणें ती चांगली व्हावी; आणखी कामदार निवडण्याची जी एक विशेष पध्धत योजावयाची ती कोणा एका प्रतिच्या उमेदवारांस (नेटिवांस किंवा युरोपियनांस) अधिक किंवा उणी सुलभ व्हावी या संबंधाकडे पाहून ती योजावी हे बरें नाहीं; फक्त अमुक प्रकारची परीक्षा पध्धत सरकारास लागणारे कामदार योग्य प्रकारचे निर्माण करिते, किंवा निर्माण करण्यास चुकते, यापुरता मात्र संबंध पाहून त्या पध्धतीचें महत्व ठरवावें हें आम्हांस योग्य वाटतें.

७. याजकरितां अर्जदारांचे म्हणण्यास आमच्यानें रुकार देववत नाहीं. तथापि सिविल सरविस मध्यें हिंदुस्थानच्या नेटिव लोकांचा प्रवेश होण्याचे कामीं कांहीं सुलभता व्हावी या विषयीं कोणी कांहीं उपाय सुचविले असतां ते ऐकण्यास आम्ही तत्पर व आशाभूत आहों. सिविल सर्विसच्या परीक्षेच्या पध्धतींत नुकतीच कांहीं अदलाबदल केली आहे ती पूर्व देशच्या (हिंदुस्थानच्या) विद्यार्थ्यांस कांहीं हितकारक होईल अशी आहे. गिलक्रिस्त साहेबांच्या कांहीं स्कालरशिप्स म्हणजे पगारी विद्यार्थ्यांच्या जागा, हिंदुस्थानच्या नेटिव लोकांस इंग्लंडांत आणावयासाठीं आहेत, तेव्हां त्यांपैकीं कांहीं विद्यार्थी सिविलसर्विस करितां उमेदवार होतील अशी आम्ही आशा करितों. व त्या स्कालरशिपांचें काय फळ होतें हें आम्ही सहेतुक पहात आहों. या कार्याचा उत्तम परिणाम व्हावा व त्याची वृद्धी व्हावी एतदर्थ आम्ही त्यास सहाय करण्याची सिद्धता केली आहे. म्हणजे गिलक्रिस्त साहेबाचे पगारी जागेकरितां विद्यार्थी हिंदुस्थानांतून इंग्लंडांत येतील व इंग्लंडाहून हिंदुस्थानांत परत जातील तेव्हां त्यांस वाटखर्च बिलकूल पडूं नये असा फ्री पास (मोकळिकेची परवानगी) देण्याचा आम्ही ठराव केला आहे, व याच प्रमाणें सरकारी खर्चानें आणखी कांहीं पगारी स्कालरशिप्स देण्याचाही ठराव केला आहे, व त्याविषयीं हिंदुस्थान सरकारचा व आमचा पत्र व्यवहार चालू आहे.

८. शेवटीं आम्ही कळवितों कीं, बेसनदी सर्विसमध्यें नेटिव लोकांचा पुष्कळ अधिक प्रवेश व्हावा या साठीं आम्ही हिंदुस्थान सरकाराशीं पत्रव्यवहार केला त्याची प्रत या सोबत पाठविली आहे. व पार्लमेंट सभेपुढें एक आक्टाचा मसुदा ठेविला आहे, त्याचें ११ वें कलम पहाण्यास पाठविलें आहे. त्याजकडे आपण अर्जदारांचें लक्ष्य पोचवावें. त्याजवरून त्यांस दिसून येईल कीं चढाओढीचे परिक्षे शिवाय दुसरे प्रकारें जे नेटिव गृहस्थ हुशार व लायक आहेत त्यांस जागा देण्याचे कामीं आमचें लक्ष्य आहे.

९. या महत्वाच्या गोष्टीवर विच्यार करण्याचा क्रम आम्ही असाच ठेवूं, व असें करणें जरूरही आहे; आणि आम्ही सदरीं सुचविलेल्या उपायांनीं, किंवा दुसरे चालू करण्यास योग्य असे उपाय कोणी सुचविल्यास त्या उपायांनीं, चांगला मार्ग निघाल्यास आम्हांस फार समाधान वाटेल. व तेणेंकरून आम्ही हिंदुस्थानचे नेटिव लोकांस सरकारी राज्य कारभार चालविण्याचे भागांत पूर्णत्वें सामिल करण्यास शक्तिमान होऊ.

इंडिया आफिस, लंडन ता० १४ आक्टो० सन १८६८. } स्टाफोर्ड नार्थकोट.

हिंदुस्थान सरकारचें स्टेट सेक्रटरीस पत्र कीं नेटिव लोकांस मोठाल्या जागा देण्याचे बाबदींत लक्ष असावें म्हणून यादी आल्यावरून इकडे ठराव केलेला पाहाण्यास पाठविला आहे तो.

हिंदुस्थान सरकारचा ठराव.

अयोध्या प्रांताचा सन १८६५।६६ सालचा मुलकी राज्यकारभाराचा रिपोर्ट मि० देविस साहेबानीं सरकारास केल्यांत रिमार्क लिहिली होती कीं— हुशार व होतकरू नेटिव लोकांस प्रमोशन (बढती) मिळण्यास थोडकाळी असल्यामुळें त्यांचें उत्तेजन व हुरूप अगदीं जात आहे, ही गोष्ट राज्यकारभारास मोठी अनिष्ट आहे— यावर स्टेट सेक्रटरींनीं हिंदुस्थान सरकारास लिहिलें कीं या महत्वाच्या विषयाकडे आपण लक्ष द्यावें.

२. देशांत विद्येचा प्रसार होत चालला आहे, तेणें करून नेटिव लोकांची योग्यता ही अधिक वाढत आहे, याजकरितां हिंदुस्थानच्या इंग्लिश सरकारच्या राज्य कारभारांत नेटिव लोकांचें अंग अवश्य असावें हा विचार गवरनर जनरल इन कौंसल यांचे मनांत जागरूक आहे.

३. बेसनदी कामगाराकरितां अलीकडे कायद्यांत आलेले मुलखांत डिपुटी कलेक्टरच्या व बेकायदी मुलकांत एकस्ट्रा असिस्टंट कमिशनरच्या जागा देण्याचा ठराव केलेला आहे. परंतु ज्यांस ही सोय प्राप्त झाली आहे ते इंग्लिश लोक आहेत. हिंदुस्थानचे रहाणार नाहींत. कित्येक बेसनदी इंग्लिश लोकांनीं बंडाचे वेळीं किंवा दुसरे वेळीं विख्यात नोकरी केली त्या करितां त्यांस असिस्टंट कमिशनर, डिपुटि कमिशनर, व अयोध्या प्रांतांत एकास एक डिविजनल कमिशनरची, अशा जागा मिळालेल्या आहेत. परंतु कोणीही नेटिव गृहस्थ असून एकस्ट्रा असिस्टंटच्या पुढील मजलेवर गेला नाहीं.

४. कायद्यांत आलेल्या मुलखांत मोठाल्या नेमणुका सिविल सर्विसवाल्या लोकांकडे कायद्यानें राखून ठेविल्या आहेत; आणि कोणी नेटिवांनी पुढें धाव घेण्यास इच्छिलें तर त्या बंगाली गृहस्थाच्या (बाबु सत्येंद्र नाथाच्या, उदाहरणास अनुसरून चढाओढीच्या परिक्षेनें सिविल सर्विस मध्यें प्रवेश करून आपले अंगीं ती योग्यता आणून घेतली पाहिजे. आणखी दुसरी गोष्ट ही ध्यानांत आणिली पाहिजे कीं जुडिशल कामदारांचे पगार हल्लीं बरेच वाढविले आहेत. याजकरितां त्या प्रांताची गोष्ट बाजूस ठेवून गवरनर जनरल साहेब नान रेग्युलेशन (बेकायदी) मुलखाकडे डोळा फिरवून म्हणतात कीं योग्यतेच्या नेटिव लोकांस खरी महत्वाकांक्षा तृप्त करून घेण्यास हीं चांगलीं स्थळें आहेत.

५. चालीरितीनें व हुशारीनें पसंत ठररलेल्या नेटिव लोकांची लायकी ओळखण्यास व त्यांस पंजाब, अयोध्या, मध्य प्रांत, ब्रम्हदेश, असाम, कुर्ग, म्हैसुर, आणि वऱ्हाड या प्रांतांत असिस्टंट कमिशनर व

स्मालकाज कोर्टांचे जज्ज या बढतीच्या व महत्वाच्या जागा देण्यास गवरनर जनरल इन कौसल एकदम तयार आहेत. आतां अशा नेमणुकांचे नेटिव गृहस्थांची संख्या सिविलियन, लष्करी, व बेसनदी इंग्लिश लोकयांच्या संख्येशी कोणत्या प्रमाणांत आहे याचें मान त्या त्या ठिकाणच्या सरकारास लिहून विच्यारावयाचें आहे. वर सांगितलेल्या प्रांतांपैकी शेवटल्या २ प्रांतांत (म्हैसुरांत, व वऱ्हाडांत,) तेथील मुख्य राजसत्ता ब्रिटिश सरकाराकडे पूर्णत्वें सुपूर्द केली नाहीं म्हणून तेथें नेटिव कामदारांची संख्या इतर प्रांतापेक्षां अधिक भरेल.

६. याप्रमाणें निर्णय करितांनां नेटिव लोकांकडे राज्यकारभार सोपविला असतां स्वतंत्र युरोपियन लोकांचे वाद निवडण्याचे प्रसंगीं त्यांस अवघड पडत जाईल ही गोष्ट हिंदुस्थान सरकारचे लक्षांतून गेली आहे असें नाहीं. म्हणून ज्या प्रांतांत इंग्लिश लोक राहातात किंवा त्यांची रहदारी ज्यांत फार आहे, त्याप्रांतांत इंग्लिश कामदारच नेमण्याची अवश्यकता आहे याविषयीं ठिकठिकाणचें सरकार आपलें अभिप्राय कळवितील अशी गवरनर जनरल इन कौसल आशा करितात.

CENSUS OF THE HYDERABAD ASSIGNED DISTRICTS.

(Continued from the 5th December)

(खाने सुमारी विषयीं.)

23. Two theories, based upon the results of inquiries by European statisticians, were applied to account for this difference between Europe and the North-West Provinces

(1.)—It was supposed that the number of male births might be greater in warm than in temperate climates.

(2.)—It was conjectured that the greater difference of age between husband and wife in India, as compared with England, might cause more males to be born, in accordance with a tendency observed in Europe.

34. The Census of the Central Provinces and of Berar throw very little additional light upon these suppositions, nor is it easy to make even a conjecture at the cause for the greater number of females here, as compared with the North-West. The climate must, of course, have some influence on all physiological phænomena, but though the heat is less here than farther north, the cold is much milder. It will be observed that the proportion between sexes of all ages in Berar nearly coincide with the ratio found in the Central Provinces.

35. But in truth, a solution to these problems can only be approached by collecting, and comparing with Statistics, every sort of fact that bears upon the social and physical differences between Europeans and Indians. Thus I give here a few notes which may possibly be turned to some use.

36. Appendix B to the Bombay Census Report for 1864 gives the most bewildering variety of proportions of male babies to female babies in different races. Perhaps the most extraordinary thing is, that the preponderance of male infants aged not more than 30 days is far highest among "Europeans," being as five to one. The next highest proportion is among the Parsees (194·44 to 100), and it would appear that the difference of age between a Parsee husband and wife is rather more than in England, for of 458 Parsee marriages In 18,66,261 males were above 18, but only 25 females. The subjoined Table is given to show how suddenly the male excess subsides in the next periods :

Bombay, 1864.

Proportion of Males to 100 Females.

	Days 1–30	Months 1–23	Years 2–13
Parsees	194,44	108.01	102.16
Europeans	500,00	113.43	116.25

37. The proportions between adults of either sex are of hardly any value when taken from the floating and changing population of Bombay.

38. Returning to Berar, I may mention two social customs that might be found to influence the numbers of the sexes, if marriage statistics could be got. One is the custom of widow remarriage, which prevails throughout the province (except among Brahmins and a few north country traders), whereby many more marriages are contracted with women quite grown up than in Northern India. The other custom prevails throughout India, and is one of the most notable social distinctions between Asia and Europe; I mean polygamy. The main cause of this custom is the desire to have male issue, and Hindus will marry as many wives as they can afford to keep until a son is born, the difference in age (and therefore, perhaps, the probability of success) increasing with every marriage.* I do not find any theories upon these facts, I only mention them as prominently characteristic of the relations of the sexes in these districts.

39. I believe that celibacy (of male or female) is even more uncommon here than in Northern India, where again it is much less common than in Europe; and it is just possible that this may have some bearing on the different proportions between adults and infants by raising the annual birth rate in India.

40. If I were to hazard any guess at the reason for the difference in the proportions of males to females in India and Europe, I should point rather to the later age at which European women marry than to the interval of age between the pair. When we know that almost all Indian girls (except among Marwarrees and Parsees) are married by 14 years, and when we compare this fact with the returns given in the Statistical Journal for June 1866, which state that of English women between 15 and 20 years 97.5 per cent. were unmarried in 1851, and of those between 20 and 30 years 56.2 per cent.—we may infer that this wide difference between the ages at which women marry in India and England *must* produce *some* perceptible physiological variation. Is it not probable that the female element is stronger when a woman of 25 marries a man of any age, than when girls of 13 marry youths from 15 to 18 years of age ?

(To be continued.)

* One Koonbee in Akola District has seven wives.

SIR SALAR JUNG

From what we have heard and read lately, it seems to us (writes the *Bangalore Herald*) that a persistent effort is being made to traduce and disgrace Sir Salar Jung, the Prime Minister of His Highness the Nizams of Hyderabad. The great Minister, for he deserves the title, is placed in a most unenviable position. As a friend of the British in the mutiny, he did what Lawrence did in the Punjab. He stood bravely forward; forced the Nizam to remain quiet: kept down a turbulent city, and was literally the salvation of Southern India, preventing the flood of mutiny from rolling southward and warding off countless horrors that might have accumulated on our heads. A mere spark might have set Madras on fire. Triplicane, the head-quarters of Mahomedanism, was, it is true, thoroughly overawed by a man-of-war stationed opposite the town. But when the 8th Light Cavalry refused to march and had to be disarmed, it was a mere chance that Madras, Bangalore, Vellore, and other stations did not burst into a blaze of insurrection. Had the Nizam but given the word, South India would probably have been deluged with blood, and there is no doubt that had not Salar Jung stood nobly and firmly in the breach, we should figuratively speaking, have been nowhere. For the services rendered at that time, the Government of India testified in a fitting manner, not merely their own gratitude, but that of the people of England, and of the Presidency of Madras. Ever since that time Government have reposed the utmost confidence in him, and knowing what troubles would ensue, were he dismissed, have gently impressed on the Nizam the propriety and necessity of keeping the Minister in power. But then Sir Salar Jung, like every able man in all ages and countries, has succeeded in making bitter and numerous enemies. The Nizam has made many an effort, without success, to oust him. The press have admitted into their columns calumnious attacks on him, and in fact a studied and determined effort is being made to turn him out. Complaints continually find their way into print, to the effect that the Minister does not know how to dispense justice: that the persons he appoints are bad and wicked and that in any case it would be a relief to substitute another man in his place. So irksome is his ascendancy to the Nizam, that that Potentate, according to a contemporary, has asked the Viceroy whether he is entitled to remove his Ministers as he chooses. The answer was of course obvious. Remove anyone you like, but it would be just as well to remain on good terms with the British Government. . . . .

A great deal has been said about the cases of bribery that have lately come to light. We believe we have been informed as to the true facts of the case, and that Sir Salar Jung is in no way to blame whatever. It so happend that a Hindu lady, a Ranee, had a case before the Superior Courts: she gave a bribe of one lac of rupees to the Chief Moulvie, and the other side gave two lacs. The case was decided against her. She appealed to the Minister, and on his investigating the affair it was found that a pickle jar filled at the bottom with gold and notes, at the top with pickles, had been given as a bribe. The jar was sent for and found intact. The Moulvie said he knew nothing about the gold. The Minister answered that he had no right to receive even a single pickle or cigar as a bribe. That he was virtually the Judicial Commissioner of the Province, and that there was no appeal against his decisions. He was accordingly sentenced to two years' imprisonment. Two other Moulvies (second Judges) were dismissed. And two Mahomedan pleaders, engaged in the case, were ordered out of the city. We think this sets at rest Sir Salar Jung's complicity in the business, and shows his conduct in quite as favourable a light as we had anticipated. We believe that he is popular, and well liked, as a just and humane man. That the Nizam would very much like to get rid of him, and that there is a strong court party who are endeavouring to ruin him—his dismissal some months ago by the Nizam—the strong remonstrances of Government—his attempted assassination, and the one-sided statements appearing in the Bengal papers,—all prove that the persecuted Minister has a very hard time of it. We sincerely hope he will hold his own.

We understand that the Government of India have sanctioned the transfer of the Postal arrangements of the Hyderabad Assigned Districts from the Bombay Presidency to the Central Provinces. It appears that a regular organization of the Post offices there, is to be immediately commenced, for which purpose the services of Mr. James McLoughlin, Inspecting Post Master of the Railway division have been selected. No doubt he will satisfactorily carry out the arrangements entrusted to him, as he is fitted for the post, but at the same time, we may ask why Mr. McLonghlin has been selected, when there are Inspecting Post Masters who have not been transferred from their stations to others for these last ten years. We think that every Inspecting Post Master ought to be transferred at least every three years; and hope the Director General of the Post Offices in India will see the advisability of doing so.—*Poona Observer*.

वऱ्हाड.

गेल्या शनिवारच्या हिंदुस्थान सरकारचे ग्याझेटांत खाली लिहिलेल्या नेमणुका लिहिलेल्या आहेत.

जाहिरनामा नंबर १८३६ तारिख २१ अक्टोबर सन १८६८ इसवीचा यांत मेजर जे. अलार्डाइस आणि जे. जी. बेल यांस वऱ्हाडांत अनुक्रमें पहिले व दुसरे प्रतीचे आफिशियेटिंग डिपुटि कमिशनर नेमिल्या विषयीं लिहिलें आहे. तें रद्द करून हल्लीं असें जाहीर केलें जातें कीं क्या० जे. जी. बेल यांस फर्स्ट क्लास आफिशियेटिंग डिपुटि कमिशनर नेमिलें. व या नेमणुका तारिख १ जुलाई सन १८६८ इ. पासून अमलांत आल्या आहेत असें समजावें.

क्या. सी. जेमसन हैदराबादच्या कंटिंजेंटच्या ४ थ्या इनफंट्रीचे सेकंड कमांडर यांस सिविल खात्याकडे वऱ्हाड पोलिसांत हंगामी दिले आहेत.

खामगाव —(मित्राकडून) तारीख १७ डिसेंबर सन १८६८ इसवी—

हल्लीं एथें कपाशीचा हंगाम बराच सुरु झाला आहे. व्यापारी, साहेब, पारशी, भाटे, वाणी वगैरे लोकांचे मेळे वाटेनें जाऊं लागतात, तेव्हां त्यांत कोणी काळे, पांढरे, हिरवे, तांबडे असे रंग बेरंगी पोषाख केलेले असतात ते पाहून मनाला फारच आनंद होतो. अस्तोदयाच्या वेळीं गाड्या, जनावरें येण्या जाण्याच्या संधींत जो धुराळा उसळून चोहोकडे पसरला जातो तो त्या वेळेस दुरून पहाणारास हें धुकेंच आहे कीं काय? असा भास होऊन मोठी मौज वाटते. आणि त्या त्रासानें दुःखही होतें याजकरितां त्याचें निवारण कर्ण्याकडे आमच्या म्यु० कमेटीनें कांहीं लक्ष पुरविलें असतां बरें होईल.

थंडीनें हल्लीं बरीच चाल केली आहे. तिनें इतका अंमल बसविला आहे कीं सूर्यप्रभेचा चटका बसल्याशिवाय तिजपासून सुटका होऊन निसटून जाण्यास कोणालाही मार्ग होत नाहीं. उष्णमापक यंत्रामध्यें पारा पहाटेस ४८ | ५० अंश पावेतो असतो.

रा. रा. हणमंत खंडेराव तहशिलदार यांची स्वारी खामगावीं तारिख ७ रोजीं येऊन तारिख ९ रोजीं पुन्हा परत गेली व असें समजण्यांत आलें आहे कीं त्यांणीं येथें येण्याच्या तारखा ६ | २३ ह्या येथील लोकांस रजिष्टर वगैरे कर्ण्याच्या सोयीकरितां मुकरारकेल्या आहेत.

तारिख ९ दिसेंबररोजीं सायंकाळीं सुमारे साडेच्यार वाजण्याच्या सुमारास मि० शोकी साहेबांच्या उद्देशावरून मेहेरबान हेनरी रिवेट कार्नाक साहेब बहादूर काटन कमिशनर यांणीं येथील मोठमोठाले युरोपियन व नेटिव गृहस्थ यांची एक सभा भरविली होती, तिचा हेतु असा होता कीं शेगावकर कडताजी पाटील हे आपल्या गावावरून खामगावास येणाऱ्या जाणाऱ्या

युरोपियन वगैरे व्यापाऱ्यास चांगली मदत देतात यांजकरितां त्यास उत्तेजन यावें आणि त्याचा कित्ता दुसऱ्या पाटील लोकांनीं घ्यावा. या प्रसंगीं मेहेरबान काटन कमिशनर साहेब व मेहेरबान ग्रांट साहेब स्मालकाज कोर्टाचे जज्ज, व मि० क्रिश्चियन साहेब पोलिस सुपरिंटेंडेंट, व मि० शोकी साहेब व डोबस साहेब इंजिनियर आदिकरून दुसरे साहेबलोक, व शेट जयनारायण बखतावरमल, व शेट शामलाल ओंकारदास, व मि० एदलजी जमशेटजी इंग्लिश स्कुलमास्तर व रा० रा० हरी रघुनाथ, व शेट बर्जोर्जी मंचरजी वगैरे गावांतील दुसरे वजनदार गृहस्थ सुमारे २० हजर होते. मेहेरबान कार्नोक साहेब यांणीं व्यापारापासून देशास फार फायदे आहेत या विषयावर थोडक्यांत हिंदुस्थानी भाषेंत सुरस संभाषण करून पाटील मजकूर याणें चांगल्या प्रकारें मदत दिल्याचें दर्शविल्यावर मि० शोकी साहेबांनीं सदरी लिहिल्या अन्वयें एक लहानशा किमतीचें घड्याळ त्यांचे हातून त्यास बक्षीस दिलें. नंतर चालीप्रमाणें पानसुपारी, अत्तरगुलाब दिल्यावर सभाविसर्जन झाली.

(सत्यप्रकाशावरून)

रसिडेंट साहेबांनीं असा ठराव केला आहे कीं, दिवाणी मुकदमा कितीही मोठा असला तरीं वकिलांची फी एक हजार पेक्षां जास्त देवूं नये.

मेहेरबान रतनजी जामासजी यांची असिस्टंटची कायद्याची परिक्षा न उतरल्या कारणानें त्यांस १०० रुपये पगार कमी मिळत होता तो वाढविण्याकरितां कमिशनर साहेबांनीं लिहिलें आहे.

मिस्तर शेख हिसामुदीन एकस्त्रा असिस्टंट कमिशनर यांची प्रकृती अद्याप साफ़ झाली नाहीं म्हणून त्यांनीं ज्यास्त रजा मागितली होती. त्या प्रमाणें त्यांस १॥ महिन्याची रजा मिळाली. त्यांस वणी जिल्ह्याची हवा मानत नाहीं म्हणून आमची बदली करावी असें त्यांचें म्हणणें आहे. मात्र ऑफिशियेटिंग कमिशनर कर्नल स्टवन यांनीं खासगी रीतीनें ह्यांच्या बदलीविषयीं लिहिलें आहे त्याजवरून असें वाटतें कीं ह्यांस वणी जिल्ह्यास न पाठवितां मिस्तर दिनसाजी सोरावजी, मिस्तर बापुजी रंगनाथ, व मिस्तर आत्माराम भिकाजी ह्यांच्या पैकीं कोणास तरी वणी जिल्ह्याकडे जावें लागेल.

येथील मुलकीकडील कारकून लोकांनीं रसिडेंट साहेबांकडे, माहागाई झाली आहे म्हणून आम्हास कांहीं ज्यास्त पगार द्यावा म्हणून, अर्ज केला आहे. हल्लींचे बाजार भाव पाहिले असतां फार चढत आहेत व तशी स्थिती हंगामाचे दिवसांत आहे तेव्हां पुढें याहीपेक्षां ज्यास्त भाव चढून राहील. तेव्हां सरकारानें अल्प पगाराचे लोकांस माहागाई भत्ता देणें रास्त आहे.

(सुबोध प्रकाशांतून.)

इलिचपूर—मि० फ्यारर साहेब बहादूर आसिस्टंट कमिशनर यांस विलायतेस जाण्यास दोन वर्षांची रजा मिळाली;

मि० राइट साहेब पोलिस सुपरिंटेंडेंट यांची नेमणूक उमरावतीस होऊन येथें मि० जेम्स साहेब यांस नेमिलें.

एयील जेलखान्यांतील एक कैदी औरत रात्रीस पळून गेली. या ठिकाणीं पाहाऱ्यावर वगैरे शिपाई लोक बरेच असतात; इतका बंदोबस्त असून त्यांतून औरत पळाली हें मोठें आश्चर्य वाटतें.

अकोला

मेहेरबान कमिशनर साहेबांची स्वारी मेहेकर तालुक्याकडे आहे. १७वे तारखेच्या सुमारास येथें येईल. १८वीस येथें सेशन कोर्ट आहे.

रा० रा० वामनराव नारायण बापट वणी जिल्ह्यास डिपुटी इज्युकेशनल इन्स्पेक्टर नेमिले आहेत ते नगराहून आजच येथें आले.

मि० गोविंदराज अय्या जळगावचे तहशिलदार यांस येथें आणून डिपुटी कमिशनर साहेबांनीं आपले रेविन्यु शिरस्तेदारीवर ठेविले होते. याचें कारण त्यांविषयीं साहेबांस कांहीं बोभाट कळल्यावरून ते तालुक्यांत तपासास गेले होते; परंतु आम्हांस लिहिण्यास संतोष वाटतो कीं त्या तपासांत तहशिलदार यांची निर्दोषता व हुशारी वरिष्ठांस अधिक समजली. व त्यांस जळगावास परत जाण्याचा हुकूम झाला व त्या प्रमाणें ते निघून गेले.

डाक्टर सिक्वेर साहेब विद्याखात्याचे डायरेक्टर यांची प्रकृती फार बिघडली होती. ती आतां कांहीं बरी आहे.

लेफ० हडलस्टन साहेब डिपुटि कमिशनर यांची स्वारी बोरगावाकडेस गेली आहे.

थंडी पुष्कळ पडते. हवा बरी आहे. रोग राई कांहीं नाहीं. तसेंच धान्याचे भावाचीही कांहीं चणचण नाही.

रिविन्यु शिरस्तेदार अकोल्यास कोण येतात पहावें. इलिचपुरचे पत्रांत बुलढाण्याचे सेकन्ड राइटर रा० बापुजी भिकाजी यांजविषयीं वार्ता लिहिली आहे.

डोणगांवचे स्कुलमास्तर मि० धोंडो [illegible] पुजी यांस मेहकरचे तहशिलदारांनीं कैदेची व दंडाची शिक्षा दिली होती, तिजवर बुलढाण्याचे डिपुटि कमिशनरांकडे अपील झाल्यांत शिक्षा गैरशिस्त ठरली. कैद भोगून गेल्या मुळें ती परतविण्याचा इलाज नाहीं. बाकी दंड परत देण्याचा ठराव झाला.

एथील डिपुटि इ० इन्स्पेक्टर रा० रा० श्रीराम भिकाजी जटार हे बी. ए. आहेत व त्यांचे बंधु रा० दामोदर भिकाजी जटार हेही बी. ए. चे परीक्षेंत पास झाले असें आजच समजलें यावरून संतोष वाटतो. एकंदरं बी. ए. सात पसंत ठरले.

वर्तमानसार.

सर रिचर्ड टेंपल साहेब इकडून पाचवे तारखेस नागपुरास गेले. दुसरे दिवशीं तेथें रेसिडेन्सीत त्यांच्या मुलाखतीकरितां व कोणास कांहीं बक्षिसें देण्याकरितां एक दरबार झाला. त्यांत बहुतेक युरोपियन व मोठाले नेटिव गृहस्थ आले होते. मि० नाना अहिरराव आणि मि. पर्वतराव आनरेरी माजिस्ट्रेट यांनीं कामें चांगलीं केलीं म्हणून त्यांसाठीं दोघांस दोन सोन्याच्या साखळ्या दिल्या. व लाला बळिभद्र कामटीचे व लाली मकेदार यांनीं सरकारचा फार नफा करून दिला. व हे सरकाराशीं चांगले वागले म्हणून यांस एक सोन्याचा कडेबंद बक्षीस दिला. चीफ कमिशनर साहेब उडदू भाषेमध्यें याविषयीं थोडें बोलले. नंतर पानसुपारी, अत्तर गुलाब होऊन दरबार खलास झाले. व सर टेंपल साहेब तिसरे प्रहरीं कलकत्याकडे निघून गेले.

पंजाबाकडील जमिनीच्या साऱ्याबद्दल नवीन एक कायदा मोठ्या घाईनें अमलांत आणिला. त्यावरून तिकडे सर्वत्र नाखुशी झाली आहे.

अशी बातमी आहे कीं हल्लींचे गव्हर्नर जनरल विलायतेस जाण्याचे पूर्वी प्रत्येक नेटिव व युरोपियन लोकांस स्टार आफ इंडियाचे किताब विलायतेहून ठरवून देणार आहेत. व ते त्यांस दिल्यावर गव्हर्नर जनरल साहेब स्वदेशीं जातील.

इराण देशांत नविनच अफूचें पीक [illegible] होऊं लागलें आहे. सन १८६६ साली [illegible] व्यापाऱ्यांनीं अफूच्या ३००० [illegible] सिंगापुरास पाठविल्या होत्या व ती [illegible] होती. गुदस्त सालीं ६००० [illegible] पाठविल्या व अफू उत्तम होती. या [illegible] अफूचे बाबदींत इराण देश हिंदुस्थानाशीं लवकरच स्पर्धा करील असें [illegible].

[illegible] रावाचे मुख्य दिवाण खान बाहदूर [illegible] साहेब [illegible] [illegible] आहे.

[illegible] म्हणजे फर्स्ट [illegible] इन आर्टसची मुंबईस झाल्या आहेत्यांत परीक्षा [illegible] उमेदवार ८५ होते [illegible] पसंत ठरले. त्यांत [illegible] कालेजापैकीं २६ पुण्याचे [illegible] १३ आहेत त्यांचीं नावें १ [illegible] आठल्ये, २ लक्ष्मण विष्णु [illegible] कंठ [illegible] ४ विष्णू [illegible] कर, ५ महादेव बाळकृष्ण [illegible] चिंतामण चिटणीस, ७ [illegible] दावर, ८ मानशंकर [illegible] देव, ९ मिठाभाई मुरारजी [illegible], १० गणेश [illegible] देशमुख ११ [illegible] दौलतराम दिक्षीत, १२ [illegible] फनाँडीझ, १३ दयाभाई मोतिराम [illegible] गरदार, १४ नवनिधीलाल गोविंदलाल जेवरी, १५ गोपाळ वेंकाजी [illegible] १६ [illegible] रणछोडदास कीर्तीकर १७ [illegible] जमशेटजी कोला, १८ विठ्ठल [illegible] लांड, १९ गणपत व्यंकटेश [illegible], २० जमशेटजी फरदुनजी मदन, २१ विष्णु मोरेश्वर माहाजनी, २२ [illegible] नरोपंत मावळणकर, २३ [illegible] मिस्त्री, २४ बाळाजी प्रभाकर [illegible], २५ जनार्दन बाळाजी मोडक, २६ [illegible] सोराबजी मोदी, २७ [illegible] पदमजी सेठी, २८ दयाभाई हरजिवनदास [illegible] नानावटी, २९ सिताराम नारायण [illegible], ३० श्रीकृष्ण बापु फाटक, ३१ गणपत सदाशिवराव, ३२ नसरवानजी [illegible] नागर, ३३ गणेश रघुनाथ [illegible], ३४ गोविंद गंगाधर साने, ३५ गो[illegible] मोरेश्वर साठे, ३६ सिताराम गोपाळ [illegible], ३७ एदलजी दोराबजी तला[illegible], ३८ [illegible] बाळकृष्ण तळेवळकर ३९ [illegible] कस्तुरचंद [illegible], [illegible] हरि [illegible] काजी [illegible].

[illegible] झाडें [illegible] कुइनेन म्हणून [illegible] औषध होतें त्याची [illegible] केली होती; परंतु ती [illegible].

[illegible] मुंबईची [illegible] नागपुर, जबलपुर, अलाहाबाद [illegible]. पूर्वी इंदुराकडून [illegible].

[illegible] फर्स्ट असिस्टंट कलेकटर मि- [illegible] मुंबई इलाख्यांतलि अबकारि [illegible] हिवाटी कोठें कशा आहेत [illegible] चे कामीं स्पेशियल ड्युटी.

[illegible] तारायंत्र खात्याचें हेड क्वार्टर. [illegible] सदर स्टेशन अलाहाबादेस.

[illegible] ताकडलि रेलवेचें कामथकलें [illegible] सरकार आपले खर्चानें पुढें चाल[illegible].

[illegible] वक्तृत्वोतेजक मंडळीपुढें ७वे- [illegible] भाषणें झालीं त्यांत वाईचे रा० [illegible] नारायण कोलटकर यांस ६०६ [illegible], व मुंबईचे रा० वामन भा[illegible]कर यांस ४० रुपयांचें बक्षीस देण्याचा ठराव झाला असें खासगी पत्रावरून समजतें.

पंजाबाकडे धान्याची महागाई व दुर्मिळता फार होत चालली आहे. व त्यांत तूर्त फेरबदल होणें मुष्किल दिसतें.

इंग्लिशम्यान पत्रांत लिहिलें आहे कीं स्टांप कागदाचा कर वाढविण्याची लालूच इंग्लिश सरकाराप्रमाणें नेटिव राजांसही लागल्याचें दिसत आहे. कांहीं वर्षांमागें नेटिव संस्थानांत स्टांपकागद सर्वांत मोठे-प्रतीचा तो १० रुपयांचा होता; व त्याला च आतां ५०० रुपये दर ठेविला आहे. आणि [illegible] नेटिवराजे जयपुरवाल्यासारखे यांनीं तर विलायतेहून त्याचे साचे वगैरे मागविले आहेत.

पुण्याच्या मुठानदीचा खडकवासलें ह्या गावाजवळ एक दरी आहे तेथें नदीस बांध घालणार व तेथें एक तळें करणार. ह्या बांधाची लांबी सुमारें ४२०० फूट व त्याची उंची ५० फूट होईल व तळ्याची लांबी १० मैल म्हणजे सुमारें पांच कोस होईल. हें तळें तोंडोतोंड भरलें असतां त्याचें क्षेत्रफळ सुमारें १ ½ चौरस मैल होईल. त्यावरून हें तळें किती मोठें होईल याची आमच्या वाचणारांस सहज कल्पना करतां येईल. ह्या थोरल्या तळ्यांतून एक कालवा काढणार तो डिकसाळाजवळ मोरी म्हणून गांव आहे तेथपर्यंत नेणार. तो हडपसर, सोनी, उरळी, कासुर्डी, यवत, पाटस वगैरे गांवाहून जाईल. पुण्याजवळ म्हटलें म्हणजे तो विठ्ठलवाडीच्या देवळाजवळून, पर्वतीच्या तळ्याजवळून, लष्करांत युरोपियन लोकांची पुरण्याची जागा आहे तेथून कमिसरिअटच्या बंगल्या जवळून मधाईवीच्या देवळाजवळ जाईल. ह्या कालव्याची लांबी १०० मैल म्हणजे सुमारें ५० कोस होईल. हा कालवा भरला म्हणजे प्रत्येक सेकंदीं ४१२ घन फूट ह्या मानानें पाणी त्यांतून वाहात जाईल. आणि ऐन उन्हाळ्यांत ही ५८ घन फुटांहून त्यांत कमी पाणी असणार नाहीं. आतां पुणें शहर व कँप ह्यांस पाणी किती खपेल ह्याचा अदमास काढला आहे. त्यावरून समजतें कीं, सुमारें ५ ½ घन फूट पाणी लागेल. इतक्यानेंच पुण्यास पिण्याच्या पाण्याचा पाहिजे तितका पुरवठा होईल. आणि कालव्यांत तर ५८ घन फूट पाणी येणार म्हणजे पुण्यास एक दशांश पुरें होईल व बाकी नऊ हिस्से पाणी शिलक राहील. ह्या पाण्याचा वाटेनें शेतांस देण्याचा उपयोग करतां येईल. ह्या कालव्यांचें पाणी फार कमी असेल तेव्हांची गोष्ट. पण पावसाळ्यामध्यें शायीं पुरें भरेल म्हणजे याहीपेक्षां अधिक पाणी शेतांच्या उपयोगाकरितां खर्च करितां येईल. एकंदर शेतांस पाणी किती देतां येईल ह्याचा अदमास काढला आहे तो [illegible] प्रमाणें.

५२५० एकर [illegible] भिजण्यापुरतें पाणी सर्व [illegible].

७५०० एकर [illegible] भिजण्या पुरतें

४४०० एकर नांदुळाचे भिजण्या पुरतें.

५४६०० एकर [illegible] चे भिजण्या सारखें.

इतके एकर [illegible] भिजण्या सारखें पाणी शेतांस देतां येईल [illegible] पुण्यास पिण्या करितां देतां येईल [illegible] यापासून किती फायदा होईल हें सांगणें नको. ज्ञा०प्र०

Advertisements.

जाहिरखबरा.

नवीन पुस्तक.

बन्हिरय राजाचें नाटक.

या नावाचें आगगाडीविषयीं नाटक—

रूप एक लहानसें पुस्तक अकोला येथें वऱ्हाड समाचार छापखान्यांत छापण्यास दिल्हें आहे तें या महिनाअखेर तयार होईल. याची किंमत ८५ ठेविली आहे. डाक हाशील एक आणा शिवाय पडेल. सर्वांस कळावें. तारिख १० माहे डिसेंबर सन १८६८ इ.

ग्रंथ कर्ता

नोटिस— केशव राव रघुनाथ चोपडेकर व हरी नारायण पेंडसे खाणीचें काम करणार मौजे भुइकुंड तालुके बाळापूर यांस पोपट लाल परशराम व बापूराव दत्तात्रय कंत्राटदार खाणीचें काम चालविणार याजकडून देण्यांत येते अशीकीं तुम्ही पूर्वी स्वता भुइकुंड येथें दगडाची खाण लाविली त्याजला खर्चास बसर न आल्यामुळें तुम्ही आपली खाण आमचे ताब्यांत ठेउन स्टांपावर करारनामा लिहून दिल्हा बर त्याचे खर्चा करितां रुपये २३० व सिवाय सामान नेलें त्यासुद्धां येकंदर रुपयाचा माल घडलेला देण्याचा तो न दिला व हिशेब ही आज पावेतों केला नाहीं खाणीचें कामतर तुम्हांकडुन चाललें नाहीं यास्तव तुम्ही आपले करारा प्रमाणें अंमल न करीतां चालते झाले सबब नोटिस देण्यांत येते कीं, आज तारखेपासून आठ दिवसांचे आंत तुम्ही आमचा सर्व गोष्टीचा निकाल करून द्यावा आगर सदर मुदतित नीकाल न केला तर कायद्या प्रमाणे दिवाणी व फौजदारी करून खर्च सुद्धा फडशा करून घेउ हा मजकूर तुम्हास कळण्या करितां ही नोटिस दिल्हीआहे तारीख ७ माहे दिशेंबर सन १८६८इसवी.

(सही) पोपटलाल परशरामजी गुजराथी

(सही) बापुरावजी दतात्रय कंत्राटदार

नोटिस—माझे घेणेदार समस्त सावकार लोक यांस खालीं सही करणार मी नोटिशीनें जाहिर करितों कीं, तुम्हां लोकांचें मजला देणें आहे तें येणें प्रमाणें.

५५०० पांडुरंग राघव कुळकर्णी राहणार कसबे तळेगांव परगणें अडगांव.
 २००० गहाण धाबा वाड्यासुध्या व सेती नंबर १ व जिंदगी गुरेंवगैरे सुध्यां.
 ३५०० गहाणा खेरीज दस्तऐवज.

५५००

१८०० राम गोपाळ मगणीराम दुकान तेल्हार.
८५० जगन्नाथ सुरजमल्ल साहु दुकान तळेगांव परगणें अडगांव.
९०० शिवबक्ष पनालाल मारवाडी दुकान मौजे शेरी परगणे अडगांव.
७०० गुलाबचंद दिपचंद साहू दुकान तेल्हार.
११०० छगुलाल कल्याणचंद दुकान तेल्हार.
४०० प्रताबचंद मारवाडी दुकान तेल्हार.
११२५ गोंडी देशमुख दुकान तेल्हार.
७५ जेठमल्ल किसनदान मारवाडी दुकान तेल्हार.
५० कस्तुरचंद मारवाडी दुकान तेल्हार.
१८० बापुजी पाटिल राहणार बावनबिर तालुके जळगांव.
२०० कुंजीलाल मारवाडी दुकान अडगाव.
२८० रामु तेली राहणार तळेगांव परगणें अडगांव.
१४५ राघोबा सोनार राहणार हिवरखेड.
२४०० मिसरीलाल दालचंद दुकान हिवरखेड हल्लीं मुक्काम अकोलें.
३५० दिनदयाळ हिरालाल कलाल राहणार बेलखेड परगणें अडगांव
९२ देवीदीन वल्लद सोभाराम कलाल राहणार तेल्हार.
४०० बक्तावरलाल वल्लद मदारीलाल कलाल राहणार मौजे शीरसोली तालुके आकोट.
१००० जुराखनलाल वल्लद रसतलाल कलाल राहणार आ[illegible]ली तालुके आकोट.
३०० गणपत वल्लद तुळजाराम मिसर राहणार हिवरखेड.
२५ मोहन वल्लद झनू भुर[illegible]री राहणार हिवरखेड.

१७८७२

सदर्हू सत्राहजार आठशें बाहात्तर रुपये वर लिहिलेले सावकार लोकांस मी देणें आहे करितां नोटिशीनें सर्वांस विनंति करितों कीं, ह्या वेळेस मजपाशीं कांहींयेक ऐपत नसून फार नादार झालों आहे आणि मजला खावयास सुध्यां एक दिवसाचें अन्न मिळत नाहीं करितां कळवितों कीं, सर्व सावकार लोकांनीं मजला आश्रय देऊन रुपये देऊन रोजगारास लावावें म्हणजे रोजगार केल्यांत नफा झाल्यास तुम्हां सर्व लोकांस हिसेरसीनें कर्जांत कांहीं फेड करीन आणि कांहीं मी आपलें पोट भरीन अशा रितीनें मजला बाळगून घेण्याची सुरुवात करावी जर सर्व लोक मजला आश्रय देऊन रोजगारास लाविणार नाहींत तेव्हां मजपासून वर लिहिलेला पैसा कोणते रीतीनें मिळल यास्तव वर लिहिलेले सावकारांपैकीं कोणी एकानींच आश्रय देऊन आणि पैसा देऊन रोजगारास लावलें असतां त्याचा सर्व पैसा फिटे तों पर्यंत कोणास एक पैसा मिळणार नाहीं व त्या रोजगारावर मदत देणारा इसम खेरीज करून दुसरे इसमाचा दावा चालणार नाहीं अशा बद्दल सर्वांस मुदत आज तारखे पासून एक महिन्याची दिली आहे ज्याला मदत करून आपला पैसा फेडून घेण्याचा असेल त्यांनीं वर्तमान पत्रद्वार नोटिशीनें जाहीर करावें म्हणजे त्याजपाशी मी येऊन हाजर होईन जर असे प्रमाणें कोणी माझे सावकारापैकीं यानीं जबाब न दिल्यास जो इसम मजला आश्रय देऊन रुपये देईल आणि रोजगारास लावील त्या इसमाची माझे सदर्हू रोजगारावर मालकी राहील त्याजवर माझे देणेदारापैकीं कोणाचा दावा नाहीं ही नोटिस लेहून दिली सही ता० १० माहे डिशेंबर सन १८६८ इ. मुक्काम अकोले.

(सही) गिरधारीलाल ऊर्फ फतुलाल वल्लद मोतिराम कलाल वस्ती परगणें तळेगाव

नोटिस–संभाजी वल्लद नवलाजी लांडगे राहाणार सुकळी परगणे आकोलें यांस खालीं सही करणार यांजकडुन नोटिस देण्यांत येते कीं तुम्ही तुमची लेक नामें सकू हिचें व माझें लग्न जाहल्या दिवसापासून येकवेळा आणली होती त्यावेळेस अज्ञान होती त्याउपरांत एकदोन वेळा आण्यास आलों परंतु तुम्ही पाठविली नाहीं तर तुम्ही आम्हास हालीं नोटिस दिल्ही यांत तुम्ही आम्हास म्हणता तुम्हास रक्तपितीची दर्द आहे तर आमचे बापास ही होती व आम्हांस ही आहे हें तुम्हास पूर्वीं पासून माहितच आहे व आपण म्हणताकीं नेंहेली नाहीं तर तुम्ही ही आणुन घालिवली नाहीं व आम्ही नांदविण्यास सिद्ध आहों व अन्न वस्त्र ही देण्यास सिद्ध आहों हालीं तुम्हीं आम्हांस कळविलें की नवरा करून देउं तर तुम्हीं कांहीं करून देण्यास मुखत्यार नाहीं व आम्ही जिवंत आहों तों पर्यंत नवरा कांहीं करूं देणार नाहीं व तुम्ही म्हणता कीं ती तुमचे घरीं राहाणार नाहीं तर याचे कारण काय? तर या नोटिसिचे तारीखे पासून आठ दिवसाचे आंत आमचे घरीं पाठऊन द्यावी नाहींतर आम्ही येऊन घेऊन जाऊं हालीं इतके दिवस अज्ञान होती सबब राहिली व दोन प्रती लग्नास खर्च माझाच लागला हालीं तिच्या आंगावर माझे दागिने आहेत व आपल्यात कोणी माय बापाचे घरीं अन्न वस्त्र पुरवीत नाहीं कळावे तारीख ८ माहे दिशंबर सन १८६८ इसवी.

(सही) फाकिरा वल्लद देवजी सराडे राहाणार कुंभारी.

नोटिस–खंडोजी वदल्ल सरावजी जिराइत रहाणार अकोला यास खालीं सही करणार याजकडून देण्यांत येते कीं आमच्या घरांत तुमची मातोश्री रहात आहे तर तें घर आजपासून आठ दिवसांत रिकामें करून द्यावें नाहींपेक्षां दरमहा एक रुपया भाडें द्यावें लागेल कळावें तारिख ९ माहे दसंबर सन १८६८ इ.

(सही) सिताराम बिन गणोबा दलाल राहाणार अकोला.

नोटिस–पिलाजी वल्लद महादोजी पुऱ्हाड माहाजन रहाणार आकोट यास खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुम्हाकडेस बाकी सिताराम दलाल याजपैकीं रुपये ५५१ पांचशें एकावन्न शिवाय व्याज येणें आहे त्यास ही नोटिस पावल्यापासून पंधरादिवसाचे आंत येऊन देऊन रसिद न्यावी नाहींपेक्षां तुम्हावर दिवाणीं कोर्टांत फिर्याद करून नोटिशीचे खर्चासुद्धां भरून घेऊं ही नोटिस लिहून दिली सही ता. ९ माहे दसंबरं १८६८ इ.

(सही) जोरावर मल गंगाधर साहू

नोटिस—भिमी औरत जात लिंगाईत वाणी वस्ती नांदुरा इजकडूना शिवराम वल्लद यावल लिंगाईत वाणी वस्ती खामगाव तालुके बाळापूर यांस नोटिस देण्यांत येते कीं माझें लग्न तुझे बरोबर माझे बापानें लावून दिल्हें त्यास आज अकरा वर्षे झालीं तेव्हां पासून आज़पर्यंत तूं माझें पालन पोषण केलें नसून आपल्या घरीं ही नेत नाहीं आणि आलिकडे तूं जाती भ्रष्ट झालास असें जाती वाले लोक म्हणतात याजकरितां या नोटिसीनें तुजला कळवितें कीं तूं जातिंत खरा आहेस असे विषयीं सर्व आभ पासचे जाती वाले लोक यांचे समक्ष ठरवून घेऊन १५ दिवसांत निकाल करून माझें पालन पोषण करणार किंवा नाहीं हें सदरील मुदतींत कळवावें जर करतां तूं जातींत खरा असल्या बद्दल न ठरवून घेशील तर मग तुझा माझा लग्न संबंध तुटला असें समजून मी दुसरें लग्न करीन याज करितां आज तुजला नोटीस दिल्ही आहे तरी यांत लिहिल्या प्रमाणें तजविज करून कळवावें न कळविल्यास मग तुझा माझ्यावर कोणत्याही प्रकारें संबंध राहिला नाहीं असें समजून मी दुसरें लग्न करीन, कळावें तारीख ८ माहे नोबेंबर सन १८६८ इसवि.

(सही) भिमीऔरत हीचे हातची रेघ.—

वऱ्हाडसमाचार वर्तमानपत्र घेण्याचें बंदकरून ज्या लोकांनीं त्याजबद्दलची बाकी येणें असलेली पाठविली नाहीं त्यांस कळावें कीं, ता० ३१ माहे आक्टेबर सन १८६८ इसवीचे आंत त्यांनीं बाक्यांचा उलगडा करावा. नाहींपेक्षां दरमहा दररुपयास अर्धआणा प्रमाणें त्यांस व्याज द्यावें लागेल. ता० १० माहे आक्टोबर सन १८६८ इ०. **वऱ्हाडसमाराचे मालक.**

वर्गणीदारांस विनंती.

गेल्या वर्षाचे आकटोबर महिन्यांत आम्ही आकोल्यास वऱ्हाडसमाचार पत्र सुरू केलें. त्यास वर्ष होऊन गेलें तर आगाऊ वसूल न दिलेल्या आमच्या प्रिंय वर्गणीदारांनीं आपला वसूल या महिन्यांत सत्वर पाठवून आम्हांस मदत करावी. उशीर लावून त्यायोगें वारंवार पत्रें लिहविण्याची तसदी त्यांनीं आम्हांस देऊं नये व आपणास घेऊं नये, याकरितां नम्रतेनें आमची त्यांस ही विनंती आहे. व हिला मान्य करणारांचे आम्ही उपकार मानूं.

खंडेराव बाळाजी फडके

आबाजी खंडेराव वकील

आक्ट.

सन १८६८चा ९वा
पेशे व धंदे यांवरील कराविषयीं
किंमत च्यार आणे.

नादारी प्रकरणीं नियम.

हें पुस्तक आमचे छापखान्यांत नुकतेंच छापून तयार झालें आहे. वऱ्हाडांतील न्यायाच्या कोर्टांत हे नियम चालतात. किंमत ८६ सहा आणे व डाक हाशिल एक आणा पडेल. व. स. म्यानेजर.

TO OUR SUBSCRIBERS.

We beg to remind our subscribers, that their Subscriptions, for the present year, should be remitted as early as possible, otherwise, we would, however reluctantly, be under the necessity of ceasing to transmit the paper to their addresses. We believe that this reminder will not fail to arouse the sympathies of our Constituents in the country and bring about speedy remittances from defaulting Subscribers.

Proprietors of Berar Samachar

किमतीचे ठराव.	रु.	आ.
बर्षाची अगाऊ देणारास···	···६	०
साल अखेर ··· ···	···७	०
सहा महिन्याची अगाऊ ···	···३	८
सहामाही अखेर ···	···४	०
फुटकळ एक अंकास ··· ···	···०	५

या शहरा बाहेरील लोकांस वर्षाचे ५२ आठवड्यांबद्दल टपाल खर्च अगाऊ पडेल तो ३ रु. ४ आणे व सालअखेर ३ रु. ८ आणे.

☞ आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून २ महिने पर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही त्यांचा मागील हिशेब सरून नवें साल चालू होईल तेथून २ महिन्यांची मुदत समजावा

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत··· ··· ··· १ रुपया
१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस ०१०६
एकच मजकूर वारंवार छापणें झाल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

हें पत्र अकोला येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालकां करितां छापूनप्र०के०

वऱ्हाडसमाचार.

The Varad Samachar or News of Berar.

VOL. III AKOLA:— SATURDAY, DECEMBER 19 1868 NO. 51

पुस्तक ३ अकोला, शनिवार तारीख १९ माहे डिसेंबर सन १८६८ इ० अंक ५१

डेविडसासुनची उद्योगसंबंधी व सुधारणासंबंधी शाळा.

वारंवार तुरुंगांत पडणाऱ्या मुलांस शिकविण्याकरितां मुंबईस सदरीं लिहिल्या नावाची शाळा आहे व तिजपासून अनीतीनें व दुष्टपणानें वागणाऱ्या मुलांची सुधारणा होऊन तीं चांगल्या मनुष्यांचे मंडळींत येऊं लागलीं व त्यांच्या कृती लोकांस उपयुक्त व अवश्यक होऊं लागल्या. याविषयींचा त्या शाळेचा इतिहास आम्ही खालीं लिहित आहो.

विलायतेंत 'हिंदुस्थानाकरितां राणी साहेबाजवळ स्टेट सेक्रटरी आहेत त्यांनीं वार्ता ऐकिली कीं, मुंबईस अपराधी मुलांच्या सुधारणेसाठीं कांहीं वर्षें एक शाळा होती; त्यावरून त्यांस इच्छा झाली कीं, तिचा इतिहास व तिचे कामासंबंधी माहिती मागवावी व हिंदुस्थानांत असे कारखाने असल्यापासून उद्योग कसा आहे व लोकांस कसें वाटतें याविषयीं त्या शाळेच्या व्यवस्थापकांस अनुभवावरून जें काय वाटत असेल त्याचीही माहिती मागवावी. याकरितां त्यांनीं हिंदुस्थानचे गवरनर जनरल साहेब यांस गेल्या वर्षाच्या सप्टंबर महिन्यांत एक पत्र लिहिलें होतें. त्यावरून त्यांनीं सदरीं लिहिलेल्या डेविडसासुनच्या उद्योगासंबंधी व सुधारणासंबंधीं शाळेच्या कारखान्याकडेस हकीकत मागविली व त्यावरून त्याचे अकाउंटिंग सेक्रटरी मि. नारायण पांडुरंग यांनीं एक रिपोर्ट तयार केला व तो त्या कारखान्याच्या म्यानेजिंग कमिटीचे चेरमन मि. जानकानन साहेब यांनीं सरकारांत पाठविला. त्यांतील उपयुक्त माहिती इंग्लिश वर्तमानपत्रावरून आम्हांस समजली आहे. ती.

निराश्रित पोरकीं व व्यसनासक्त झालेलीं तरुण मुलें सुमारें २००।३०० रस्त्यांतून भटकत फिरत असतात व तीं हमेषा लहान सान चोऱ्या वगैरे गुन्हे करण्याचे कामांत पोलिसास आढळतात, व अपराधी ठरून शिक्षा पावतात, तेणेंकरून त्यांचा मोठा तोटा होतो सबब याजविषयीं कांहीं तजवीज योजावी असें सन १८४३ सालीं डाक्टर ब्युएस्ट साहेब मुंबईच्या टाइम्स पत्राचे एडिटर यांच्या मनांत आलें व त्यांनीं शिवरी एथें लोकांच्या खासगी वर्गणीनें न्यागेड स्कूल म्हणजे चिंध्या वापरणाऱ्या लोकाची म्हणून एक शाळा स्थापन केली. व तेथें त्यांच्या निर्वाहाची सोय करून त्यांस कांहीं कांहीं उपयुक्त धंदे शिकविण्याचीही योजना केली, कीं जेणेंकरून पुढें त्यांस सुखानें आपली भाकर मिळवितां यावी व ते गैरसाळपणांतून निघून चांगल्या मंडळींत मिसळावेत. याप्रमाणें ही शाळा सुरू झाल्यानंतर डा० ब्युस्ट साहेबांनीं सरकारास पुष्कळ वेळां जरूरीचे अर्ज केले कीं या शाळेंत धंदे शिकविण्याचे कामीं एक सुशिक्षित सुपरइंटेंडेंट सरकारानें द्यावा; पण बरींच वर्षें त्या अर्जाची दाद लागली नाहीं; शेवटीं फार खटपट केल्यावर सन १८५० सालीं त्या वेळचे विलायतेंस असणारें सरकार कोर्ट ऑफ डायरेक्टर यांनीं शिकविण्याकरितां व देखरेख ठेवण्याकरितां एक सेकन्ड क्लास इंजिनियर देण्याचा ठराव केला. या प्रमाणें सरकारी इंजनेर मिळाल्यावर त्यांनीं दोन हेतु मनांत धरून शाळेची व्यवस्था केली. पहिला हेतु असा कीं गुन्ह्यामध्यें वेळोवेळ पोलिसास सापडून कैदेंत जाणारीं तरुण व मुलें यांची सुधारणा करावी; व दुसरा हेतु असा कीं कारखान्याचीं कामें शिकण्याकरितां उमेदवारीस येण्याविषयीं धंदेवाल्यांस उत्तेजन यावें; तसेंच हिंदुस्थानांत साधारणतः ज्या प्रकारचीं हत्यारें व आवतें वापरतात त्यावेगळी व त्याहून चांगलीं दुसरीं उपयोगांत आणावीं.

सरकारानें या शाळेस १००० रुपये बक्षिस दिले होते व एक इंजनेर दोन वर्षें दिला होता, त्याशिवाय बाकी सर्व जमा व खर्च लोकांचा होता व त्याची व्यवस्थाही लोकांकडूनच कित्येक वर्षें होत होती. व पुढें फंडास कमताई पडून कारखाना चालण्यास अडचण पडूं लागली व चांगली जागाही नव्हती या मुळें फार तारंबळ झाली. याप्रमाणें सन १८५७ साला पावेतों असा तसा गाडा ढकलल्यावर फंड अगदींच कमी होऊन कारखान्याच्या नाडी आखडत चालल्या. इतक्यांत परमेश्वरानें कृपाळुपणें एका उदार घराण्यास या सत्कृत्यास हातभार लावण्याची सबुधी दिली तो प्रकार असा.

उत्तमलोकवासी प्रख्यात परोपकारी डेविड सासून मुंबईचे व्यापारी यांचे चिरंजिवांनीं सदरहू शाळेच्या उपयुक्त कामाची सहाय्यावाचून माती होत आहे असें पाहून उदार मनानें ता- २७ माहे मार्च सन १८५७ इसवी रोजीं सरकारास एक पत्र लिहिलें. त्यांत मजकूर कीं या कारखान्या करितां आम्हीं शहरांत एक चांगलें घर देतों. व तें या कामीं उपयोगास येण्या करितां त्याची पाहिजे तशी डागडुजी करण्यास खर्च देतों. दुसरें, या सत्कृत्याकरितां आम्ही ३०००० रुपये सरकारांत ठेवितों, तर सरकारचा मोठे व्याज देण्याचा जो शिरस्ता असेल त्याप्रमाणें या रकमेचें व्याज सरकारानें कारखान्याकडे खर्चास द्यावें. व याविषयीं आणखी शर्ती येणें प्रमाणें—सरकारानें या शाळेकरितां सदोदित एक इंजिनियर द्यावा किंवा इंजनियरास पगार लागेल तितका पैसा द्यावा. दुसरी, आमच्या ३०००० रुपयांचें वर्षास जितकें व्याज होईल तितकीच रक्कम सरकारानें वार्षिक देणगी या कारखान्या कडे देत जावी. तिसरी, ही शाळा सरकारानें आपले देखरेखीखालीं घ्यावी. चवथी, या शाळेस मयत डेविड सासून यांचें नाव द्यावें. व पाचवी शर्त अशी कीं शनिवारीं या शाळेंतील कारखान्याचीं कामें बंद असावींत. हें पत्र सरकारानें पाहून त्या गृहस्थांची उदार मनाची देणगी स्वीकारिली व ठराव केला कीं यास डेविड सासून यांचा उद्योग वर्धक व सुधारक कारखाना " असें नाव ठेवावें, व याची व्यवस्था पाहण्यांकरितां १२ गृहस्थांची एक कमिटी असावी, तींत २ गृहस्थ मेसर्स सासून यांच्या नेमणुकेचे, ६ गृहस्थ उद्योग वर्धक शाळेच्या कमिटीच्या नेमणुकेचे, आणि ४ सरकार तर्फेंच असावेत. [illegible] १८५७ च्या [illegible] मेसर्स सासून यांनीं सरकार खजिन्यांत रुपयांचा भरणा केला, व त्या सालापासून शाळेकडे सदरहू रकमेच्या व्याजाचे व सरकार [illegible] मिळून दरसाल ४४६ रुपये मिळूं लागले. [illegible] नें त्या शाळेचें मागील कर्ज वारण्याकरितां १९० [illegible] दिले.

[illegible] कमिटीनें एक [illegible] केली. तिनें [illegible] उद्योग वर्धक खात्याकडे [illegible] अधिक सुधारणा केली म्हणजे पहिल्यानें [illegible] सुधारले, व [illegible] कसब शिकवीत होते त्यास पुढें पिळणें, ओतीव काम, कुंभार काम, कापसावें सूत काढण्याचें काम, व वस्त्रें विणणाचें काम इत्यादि शिकविण्याच्या नवीन शाखा जोडल्या; आणि सन १८६२ सालीं रंगाऱ्याचे कामाचीही एक शाखा त्यास जोडली. पहिल्यानें पुस्तकवाचनाचें मात्र काम आठवड्यांतून एक दिवस या कारखान्यांत चालत असे. म्हणजे एक आठवडा शनिवारीं, व एक आठवडा रविवारीं कारखान्यांतील सर्व मुलांस मराठी व गुजराथी पुस्तकें वाचावयास शिकवीत; कारण या दोहो दिवशीं कारखाने बंद असत. व मुलांस साधारण पुस्तक वाचतां यावें एवढाच तेव्हां उद्देश होता. परंतु पुढें [illegible]ग वर्धक खात्याकडे सुधारणा केल्याप्रमाणें याही खात्यांत सुधारणा केली; म्हणजे मराठी पध्धतीप्रमाणें वाचण्याचा लिहिण्याचा व गणिताचा अभ्यास सुरू केला. वरील वाचनाचा अभ्यास थोडीं मुलें खेरीज करून बहुतेकांचा सामान्य पक्षीं चांगला झालेला आहे.

मागील दहा वर्षांची सरासरी पाहातां या शाळेंत सुमारें ८३ मुलें होतीं असें कळतें. यांपैकीं बहुतेक संख्या पोलिस माजिस्ट्रेटाकडून लहान चोऱ्यांचे कामांत शिक्षा पावून आलेल्या मुलांचीच होती; थोडीं मुलें धंदे शिकण्याकरितां त्यांच्या [illegible] पाठविलेली होतीं, व त्यांजकडून थोडी फी या शाळेकडे येत असे. सन १८६० व १८६१ या सालांत मुलांची संख्या इतकी वाढली कीं, पैशाचे कामांत थोडी अडचण झाली. तेव्हां म्यानेजिंग कमिटीनें अशी सूचना केली कीं, सरकारानें एक नवीन आक्ट करावा त्यांत, जे पोलिस माजिस्ट्रेट अपराधी मुलांस या शाळेंत पाठवितात, त्यांनीं, त्यां बरोबर तीं मुलें जितके दिवस इकडे राहणार असतील तितके दिवस त्यांचे निर्वाहास पुरेल इतका पैसा पाठवित जावा असा ठराव करावा; व हा पैसा त्या मुलांचे वडिलांकडून, अगर माजिस्त्रेटी खात्यांत दंडाची व फीची जी जमा येते तींतून, देविण्याचा नियम त्यांनीं त्या त्या खटल्यांत लिहित जावा. ही सूचना फार योग्य होती व विद्याखात्याचे डायरेक्टर यांनीं ती मान्य करून अमलांत आणण्याविषयीं सरकारास शिफारस केली. परंतु पुष्कळ काळपर्यंत सरकारांत त्याचा कांहीं विचार झाला नाहीं. व सरकारास किंवा लोकांस द्रव्याविषयीं आतां याचना करणें निरर्थक आहे व द्रव्यावाचून तर एवढा गाडा चालणार नाहीं या दोन गोष्टींचा चांगला विचार करून कमिटीनें ठराव केला तो येणेंप्रमाणें.

वस्तुतः [illegible] हल्लीं जी स्थिति आहे ती पाहतां केवळ कारखान्याच्याच उत्पन्नातून ४० मुलांपेक्षां अधिक मुलांचा चरितार्थ चालेल असें दिसत नाहीं; फी वगैरे धरल्याशिवाय [illegible] इतक्याच मुलांचें येथें प्रस्तुत संगोपन होईल. यास्तव ४० हून अधिक असलेल्या मुलांत पोलिस माजिस्त्रेटांनीं जीं आलीकडे नवीं पाठविलीं असतील त्यांच्या निर्वाहास पाठविण्याची योजना करावी असें सेक्रटरीनीं माजिस्त्रेटास लिहावें, किंवा गावांतून उमेदवारीस आलीं असतील त्यांजबद्दल त्यांचे वडिलांस लिहावें.

या ठरावा प्रमाणें वहिवाट करूं जातां म्यानेजिंग कमिटीच्या सेक्रटरीनीं सन १८६१ चे फेब्रुवारी महिन्यांत अधिक असलेलीं ११ मुलें सिनियर पोलिस माजिस्त्रेटाकडे परत रवाना केलीं; या योगानें माजिस्त्रेटास सरकाराकडे त्यांच्या चरितार्थाकरितां पैसा मागण्याविषयीं अर्ज करणें भाग झालें. सरकारानें या अर्जाचा जबाब फारच उदारपणानें दिला म्हणजे त्यांनीं फक्त तेवढ्या ११ मुलांच्या चरितार्थाची तजवीज लाविली एवढेंच नव्हे, पण हुकुम दिला कीं यापुढें पोलिस माजिस्त्रेटाकडून मुलें तुरुंगांत पाठविलीं असतां जसा अन्नवस्त्राचा खर्च सरकारांतून देतात तसा तीं सुधारणेच्या शाळेंत पाठविलीं असतां त्यांस अन्नाचा व वस्त्राचा खर्च सरकारांतून देत जावा.

या कारखान्यांतील मुलांनीं दुसऱ्यांच्या मदतीशिवाय पुष्कळ चांगल्या चांगल्या वस्तू केल्या आहेत. कंपस, बैठका, बाकें, पलंग, कापडी न्हाणी, स्टुलें, करण्या, [illegible], खोरी, कुदळी, दांताळीं, लोखंडी व पितळेच्या बिजागऱ्या वगैरे बहुत सामान मुलांनीं तयार केलें आहे. पुढें या कारखान्याच्या शाखा बाहेर ठिकाणीं न्याव्या किंवा विक्री साठीं बाहेर डिपो(वस्तुसंग्रह) ठेवावे या विषयीं वेगवेगळ्या वेळीं वेगवेगळे विचार बहुत झाले परंतु कांहींच ठराव झाला नाहीं. नंतर मुंबईच्या युनैटेड स्पिनिंग आणि वुइविंग कंपनीशीं ठराव झाला कीं तिनें या शाळेंतील मुलें जीं फारच लाहान यामुळें किंवा दुसरे कांहीं कारणामुळें उपयुक्त धंद्याचें काम करण्यास अनुपयोगी असतील त्या सर्वांस कामास नेत जावें. याप्रमाणें सुमारें ३० मुलें दररोज त्या कंपनीच्या फ्याक्टरी कडे कामास जाऊं लागलीं. त्यांत दोन टोळ्या केल्या होत्या. पहिली टोळी सकाळचे ८ वाजल्या पासून दोन प्रहरपर्यंत व दुसरी तेथपासून संध्याकाळपर्यंत राहाटावर कामास जाई. ती कंपनी दर मुलास दोन रुपये महिन्याप्रमाणें शाळेकडे पैसा देत असे, व पुढें अधिक देणार होती. कित्येक वर्षें अशी व्यवस्था चालून कामही सुंदर चाललें होतें. पुढें कंपनीच्या एका ओव्हरसियरानें एका मुलास मारल्यावरून शाळेच्या म्यानेजरानीं त्यास माजिस्त्रेटाकडे पाठविला तें कंपनीस वाईट वाटून तिनें त्या दिवसा पासून शाळेंतील मुलें कामावर घेण्याचें बंद केलें.

या शाळेपैकीं कित्येक मुलांस रेलवेचे कारखान्याकडे कामें लागलीं आहेत, कित्येक बंदरबांधणीकडेस आहेत, व कित्येक मुलें लोकांच्या खासगी कारखान्याकडे उद्योगास आहेत. व सुशिक्षा चांगली असल्यामुळें कित्येक मुलांचे दुष्ट वर्तन आणि अनीती नाहींशी होऊन तीं सन्मार्गवर्ती झालीं आहेत. व या शाळेचे रिपोर्ट छापत असतात त्यांत याविषयीं विशेष लिहिलेलें असतें तें पाहून संतोष होतो. याप्रमाणें या शाळेची हकीकत आहे.

ही हकीकत पाहून आमचे मनांत बहुत प्रकारचे विच्यार आले आहेत, पण ते सर्व आतां विस्तार भयास्तव लिहितां येत नाहींत. किती आनंदाची गोष्ट आहे कीं लहानपणापासून बालाभ्यासी चोर बनलेल्या अक्षरशून्य मुलांचा विद्येनें व धंद्यानें पालट झाला! व चांगल्या मनुष्यांत त्यांची गणना झाली! यावरून इतकेंच दिसतें कीं, सुव्यवस्थेनें मनुष्य किंवा वस्तु करावी तितकी उत्तम होते. आमच्या देशांतील वहिवाट म्हटली म्हणजे असे बाळस्वार चोर लोक मोठाले दरवड्यांत किंवा खुनांत सापडून काळेपाण्यावर जाऊन किंवा फांशीं चढून शेवट पावावयाचे, पण त्यांसही चांगुलपणांत आणण्यास मार्ग आहेत व त्यांची इंग्लिश लोकांच्या संबंधानें आमच्या देशांत आज २९ वर्षें, सुरवात व वसाहत झाली आहे हें पाहून संतोष मानावा. रस्त्यावर पडलेल्या वेडचाविद्या चिंध्यांचे चांगल्या कृतीनें उत्तम फुलस्केप कागद होतात अशी निर्जिवाची गोष्ट आहे मग सजीव व सज्ञान मनुष्याच्या वाईटपणाचा चांगला परिणाम न व्हावा असें नाहीं- साधनें मात्र समजलीं पाहिजेत व तीं उपयोगांत आणितां आलीं पाहिजेत, या गुन्हेगार मुलांच्या शाळेसच कितीवेळां किती प्रकारच्या हरकती आल्या होत्या व त्यांचे कसें कसें निवारण झालें हें सदरील रिपोर्टावरून दिसून येतें. आमच्या हिंदुस्थानच्या जुन्या राज्य कर्त्यांच्या कारकीर्दींत रयतेच्या मुलांस शाहणे करण्यास अवश्यक ज्या विद्याशाळा त्या देखील नव्हत्या, मग अपराध्यांकरितां अशा शाळेची कल्पना त्या कारकीर्दींत कशास पाहिजे? अस्तु. हें कृत्य प्रथमतः आरंभणारे डा. व्यूरस्ट, व त्यास पडल्या काळांत उदारपणानें हात देणारे मेसर्स सासून, आणि त्यांस सहाय करणारे इंग्लिश सरकार यांची या कामाबद्दल आम्ही मनापासून स्तुती करितों.

भिक्षावृत्ती.

(लिहून आलेला मजकूर.)

विच्यार केला असतां चमत्कार वाटून विस्मय होण्यासारख्या ज्या अनेक चाली आमचे लोकांत दृढ होऊन राहिल्या आहेत त्यांपैकीं भीक मागणें ही चाल पराकाष्टेची वाईट व देशाचा विध्वंस करणारी असतां तिजविषयीं लोकांचा ग्रह अद्याप नाहींसा होत नाहीं ही मोठी दुःखाची गोष्ट आहे. भांड, गोंधळी, भुते, वाघे इत्यादिकांची समजूत भीक मागून पोटभरणें हा वंशपरंपरा चालत आलेला आपला धंदाच होय अशी पडून गेली आहे—त्यांतच आपणास श्रेष्ठ वर्णाचे म्हणविणारे ब्राम्हण भिक्षुक हेही शिरले आहेत. व मात्र त्यांनीं आपले श्रेष्ठपणाप्रमाणें त्यांतही आपणास मोठेपणा आणण्याकरितां अक्कल खर्चून अशी एक शकल काढली आहे कीं जेणेंकरून लोकांस ही भीक आहे असा भास न होतां ही त्यांची वतनदारीच आहे असें वाटतें, पण ही भिकेची वतनदारी त्यांस लांछनास्पद आहे असें कळून त्यांनीं जागृत होऊन डोळे उघडून पाहावें याजकरितां आज ह विषय हातीं घेण्याचें कारण पडलें तरी सुज्ञांनीं इकडे अवधान द्यावें.—

जोशी म्हणून गांवोगांव वतनदार भट असतात त्यांची विद्या पाहिली असतां फार च फार संपुष्टांत असते आणि खेडयापाडयावर सदां शूद्रांत राहण्याचा प्रसंग असल्यामुळें आच्यारही तसाच असतो. ब्राम्हण या शब्दांत जो कांहीं अर्थ आहे त्याचा लेशही त्यांचे अंगीं वास करित नाहीं. तथापि ते खेडयावरील व्यतिपाती महान पंडित होत. त्यांनींच गावांत भीक मागावी, हक्कानें शेतकरी लोकांपासून आपली भीक वसूल करून घ्यावी, गांवांत त्यांजसारखी दुसरे कोणी भीक मागूं नये (ब्राम्हणानें). कोणी विद्वान ब्राम्हण गावांत आला कीं तो त्यांचा शत्रू.

अशा प्रकारें हे वतनदार भिकारी पिढे दरपिढी आपली वतनवृत्ती उपभोगून कालक्षेप करितात व त्यांची विद्वत्ता न जाणतां अंधळयाच्या माळेप्रमाणें किंवा मेंढराच्या कळपाच्या गमनाप्रमाणें यांचा गरीब बिचारे अज्ञानी खेडगळ कुणबीलोकहे प्रपंच पोशितात. पण याचा मुळवा असा दिसतो कीं, विद्यासंपादन करण्यास बहुत काळ लागतो आणि तीही प्रपंच्याच्या निर्वाहार्थ कांहीं धंदा करणें असतां तो करून त्यांतच साध्य करूं म्हटलें असतां मुष्कील होय, याजकरितां प्राचीन काळीं पोक्त विच्यारी व अभिमानी यांनीं आपले गावांत एक तरी शाहाणा विद्वान ब्राम्हण असावा या हेतूनें त्याच्या कुटुंबाच्या निर्वाहाचा बोजा आपले माथा घेऊन त्यांस विद्या संपादन करण्यास साह्य केलें. अशा प्रकारें लोकांची साह्यता झालीसें पाहून ब्राम्हणांस उत्तेजन येऊन लोकांचे इच्छेप्रमाणें विद्यासंपादन करून ते गावांत राहूं लागले. या रीतीप्रमाणें पहिले ब्राम्हण खेडेपाडयाचे सुध्दां विद्वान होते असें दिसतें. परंतु हल्लींची त्यांची स्थिति पहिली असतां खात्रीनें स्पष्ट दिसून येतें कीं गांवचा जोशी म्हणजे शुद्ध "ओ नामा पंडित" कित्येक अरण्य पंडित असेही पाहाण्यांत आहेत कीं लहान मुलांसही बोध होण्यास योग्य असें जें बालबोध तेंही त्यांस लिहितां वाचतां येत नाहीं. मग मोडी तर पिशाच लिपी तिचा विटाळ त्यांस आवडेल कसा! यावरून त्यांच्या विद्वत्तेची अटकळ करण्यास कठीण पडणार नाहीं. तथापि ते गावचे जोशी म्हणून अज्ञान बिचारे भोळे शूद्र यांस बामणाचे पायाचें तीर्थ पवित्र जाणून भक्तीनें घेतात व तेही बामण निःशंकपणें त्यांस देतात. याकरितां परंपरा चालत आली त्याप्रमाणें त्यांचा भाग त्यांस खळयाच्या मानाप्रमाणें देतच आहेत. अशा प्रकारें जरी त्या इमानी कुणब्यांनीं आपलें कर्तव्य सोडलें नाहीं तरी आमचे जोशी बामणांनीं त्यांची वरील स्थिति कृतघ्न हेंच विशेष देण्यास पात्र आहे. यास्तव त्यांस अंतःकरणपूर्वक विनंती आहे कीं त्यांनीं या लिहिण्याबद्दल उगेच रागास येऊन नाक मुरडूं नये व चांगला विच्यार करून दृढ मनानें ते कुणब्यांचे उपकार फेडण्यास प्रवृत्त व्हावें आणि विद्या संपादन करावी, तसेंच भीक आपली वतन दारी आहे ही समज टाकावी.

CENSUS OF THE HYDERABAD ASSIGND DISTRICTS.

(*Continued from the 12th December*)

(खाने सुमारी विषयीं.)

41. At the foot of Table IV. the Returns for Mailghat are given separately, although they are also included in the Ellichpore Return. This tract lies entirely within the Sautpoorah hills, and four-fifths of the population are the tribes called aboriginal. The uniformity of the proportions, and the high percentage of female children, indicate some peculiarities of physique or habits of life, which invite further research. The figures are taken from Lieutenant Mackenzie's Report, which is well worth perusal.

42. Table V. The form of Table V, and the principle of classification, have been borrowed from the North Western Provinces' Census Report. In Berar the most numerous class are the agriculturists, next come the non-agricultural day labourers, for whom work is plentiful just now in this Provice; the manufacturing classes are probably few by comparison with other parts of India, since Berar lives mainly by exchanging its raw produce for manufactures and metals with Bombay.

43. The lists of professions compiled by the Deputy Commissioners are sent with their reports, for reference if required, and some of the reports have conveniently grouped the district populations under their principal callings or means of livelihood.

44. Table VI. I have no materials for comparing the figures of this Table with similar returns from other parts of India, except the Town of Bombay (1864), which is a society quite abnormal. The Bombay Census Report gives one blind to 1,503 persons in Bombay, and notes that there were:—

In the United Kingdoms,
I Blind to 996.

In the United States,
I Blind to 1,503.

Berar gives,
I Blind to 263.

45. This rather incredible result for Berar is being tested by actual examination of a certain number of persons returned as blind, and a Supplementary Memorandum will follow. At present it must be surmised that all people with defective vision, dim-eyed old men and the like, have been called blind; but I doubt whether natives would enter under this category those who have lost one eye. In India, as in most other countries, the word for one-eyed man is quite separate from the word meaning *blind*.

(*To be Continued.*)

We are very happy to notice, that of the six Candidates who went from Berar to the Matriculation Examination of the Bombay university, two have succeeded in passing successfully.

Pisolkar Wasoodev Sadashive, Akola High School.

Sindeker Damodar Narayana, Akola High School.

वऱ्हाड.

मि० शेख हिसामोदीन साहेब यांस ६ वे वर्गाचे एकस्ट्रा असिस्टंट कमिशनर केल्याविषयीं हिंदुस्थान सरकारचे ग्याझेटांत प्रसिद्ध झालें आहे.

मि० स्प्रिंग साहेब सिव्ह पैकीं, यांस वऱ्हाडांत पैमाषखात्याकडे प्रोबेशनरी असि० सुपरइंटेंडेंट नेमिलें.

अकोला

गेल्या बुधवारीं सकाळीं शहरामध्ये मिडल क्लास स्कुलाकरितां, जी सुंदर इमारत बांधिली आहे तींत शाळा नेण्याचा प्रसिद्ध समारंभ मे० लायल साहेब बाहादुर कमिशनर यांनीं केला. मुख्यस्थानीं ते असून क्या० हडलस्टन साहेब, मि०स्कार्जीसाहेब, मि० वोडहौस साहेब, मि०लेडला साहेब, मि० दस्तुर बहिमनजी साहेब, मि० विष्णु सदाशिव, मि० बेजनजी आदेंसरजी प्रभृती ठळक ठळक सुमारें २० गृहस्थ व शेट गलाबराय गोविंदराय आदि करून १० | १२ सावकार लोक समारंभास होते. प्रथमतः लायल साहेबांनीं थोडें इंग्लिश मध्यें व थोडें हिंदुस्थानी मध्यें भाषण केलें कीं वऱ्हाडांत ही उत्तम इमारत १८००० रुपये खर्चून सरकारानें शाळेकरितां तयार करून दिली व इंग्लिश सरकार आपल्या प्रजेस विद्या देण्याचे कामीं फार झटतें व फार खर्च करितें. तर लोकांनीं ही गोष्ट मनांत वागवून आपल्या मुलाकरवीं चांगली विद्या संपादन करवावी तेणें करून सरकारचे उद्देश सिद्धीस जातील व लोकांचें फार कल्याण होईल.

हें भाषण झाल्यावर लोकांचे तर्फ मि० विष्णु सदाशिव क्लार्क आफ धि कोर्ट यांनीं उठून इंग्लिशमध्यें व मागाहून मराठीमध्यें भाषण केलें. त्यांत विद्येच्या महत्वाचा व अधिकाऱ्यांच्या गौरवाचा वगैरे मजकूर होता.

याप्रमाणें भाषणें झाल्यावर लायल साहेबांनीं आपले क्लार्ककडून मुलांस मिठाई वाटली. नंतर सभा विसर्जन झाली.

ही शाळेची इमारत सर्व अकोलें शहरांत फार उत्तम व मनोहर झाली आहे. व ही अशी झाल्याबद्दल डिपुटि कमिशनर मि० हडलस्टन साहेब, व एकझिक्युटिव इंजनेर मि० ऐझेट साहेब यांची स्तुती करणें रास्त आहे व ती कमिशनर साहेबांनीं केलीही आहे त्याचप्रमाणें त्यांच्या खालच्या पायरींत मि० कृष्णाजी दिनकर सहस्रबुध्ये सेकंडग्रेड ओव्हरसियर यांच्या देखरेखीखालीं या स्कुलाचें काम झालें व ते हुशार, दक्ष, आणि मेहनती आहेत हें पाहून आम्ही त्यांचीही या प्रसंगीं तारिफ करितों.

या समारंभाचे प्रसंगीं इंजिनियर खात्याचे अधिकारी मि० ऐझेट साहेब व शाळाखात्याचे अधिकारी डा. सिंक्लेर साहेब हे उभयतांही अजारी असल्यामुळें हजर नव्हते. ते असते तर त्यांस या गोष्टीपासून फार संतोष होतो.

मेहे० लायल साहेब बहादुर कमिशनर यांची स्वारी मंगळवारीं येथें आली. व उदईक इलिचपुराकडे क्रिस्तमसच्या सुटीकरितां जाणार.

एथील डिपुटि कमिशनरच्या रिविन्यु शिरस्तेदारीचे जागेवर, इलिचपुरचा स्मालकाज कोर्टाच्या क्लार्कचे जागेवरून नगराहून आलेले, मि० माधवराव हरी सहस्रबुध्ये यांस नेमिलें व ते या आठवडयांत येथें येतील,

या आठवड्यांत कमिशनर साहेबांकडे सेशन कोर्टे भरले होतें. मुकदमे तीन होते. पैकीं दोहोंचे निकाल झाले.

अकोला हायस्कुलांतून ४ विद्यार्थी म्याट्रिकुलेशनच्या परीक्षेस गेले होते त्यांतून २ पसंत झाले. त्यांचीं नांवें—वासुदेव सदाशिव पिसोळकर व दामोदर नारायण सिंदेकर. यांतील पहिले विद्यार्थी येथील क्लार्क आफ़धि कोर्ट यांचे बंधू आहेत. दुसरे गृहस्थ येथील इंग्लिश मराठी स्कुलामध्यें इंग्लिश टिचर आहेत. आणखीं आहे कीं येथील क्युरेटर रा० पांडुरंग वद मोदर यांचे बंधु सुंदर दामोदर, व हायस्कुलांतील शास्त्री व असिस्टंट मास्तर रा० कृष्णशास्त्री भाटवडेकर यांचे चिरंजीव भालचंद्र कृष्ण हे म्या० यध्यें पास झाले. भाटवडेकर यांचे एक चिरंजिव गुदस्तां बी. ए. मध्यें पास झालेले आहेत.

याच प्रमाणें उमरावतीच्या दुसऱ्या नंबरच्या शाळेचे मास्तर रा० केशव लक्ष्मण म्या० मध्यें पास झाले.

येथील सावकार शेट बाबनलाल रामलाल यांनीं सालमजकुरी पैमाशीकडे बांध वरोळ्या घालण्याचा मक्ता घेतला आहे. व त्यांत शेट गंगाधर ओरावरमल वगैरे पातीदार आहेत. पण तें काम चांगलें चालत नाहीं असा पैगाम खात्याकडून बोभाट झाला आहे. व मक्तेदार यांस मागें ९०० रुपये दंड झाला होता व या आठवड्यांत आणखीं एक हजार रुपये दंड झाला असें ऐकतो. यतविषमीं पुढील अंकांत आम्ही विशेष लिहू.

नाताळाकरितां कोणकोणत्या आफिसांस सुटचा मिळणार तें समजलें नाहीं. हाय स्कुलास सालाबाद [illegible] सुटी मिळेल.

रेलवे रेसिडेंट [illegible] नाताळा करितां ९ [illegible] चा विच्यार झाला आहे. आमच्या [illegible] गेल्या महिन्यापासून हें एक नवें आफिस आलें असल्याविषयीं मागें आम्हीं लिहिलें आहे. यावर मि० डेंजरफील्ड या नावाचे युरोपियन अधिकारी आहेत. हे हुशार व सभ्य आहेत. यांस पगार १००० रुपये आहे हल्लीं पुलांची पुन्हा बांधणी चालली आहे यामुळे यांच्या आफिसाचें काम फार वाढलें आहे यांचे हुजूर आफिसांत एक आसिस्टंट इंजिनियर २९० रुपये पगाराचा, हेड अकौंटट १२९ रुपयांचा, हेड क्लार्क १२९ रुपयांचा, ड्राफ्समेन दोन १०० व ६० रुपयांचे, शिवाय दोन तीन क्लार्क आहेत व आणखीं सत्तर, पन्नास, व च्याळीस रुपये पगाराचे नवीन क्लार्क ठेवणार आहेत. हेड अकौंटेंट रा. रा. बाळाजी केशव नगरकर शास्त्री यानावाचे पुण्याकडील गृहस्थ असून ते हिशेबी कामांत चांगले हुशार आहेत. हेडक्लार्क मि० मोरोबा सदाशिवजी हे आहेत. या प्रमाणें या आफिस बराच मोठा कारखाना आहे.

वर्तमानसार.

अमदाबादच्या व्यापारी लोकांनीं सरकारास अर्ज केला आहे कीं, विरमगावापर्यंत आगगाडी करावी. हें व्यापाराचें मोठें स्थळ आहे.

मि० ओव्हन साहेब विलायतेचे रजेवरून परत आले. नाशिकचे फर्स्ट असि० कले० मि० मेकफर्लन साहेब तीन महिन्यांचे हक्काचे रजेवर जाणार आहेत. त्यांचे जागेवर हे बहुधा अकटिंग होतील.

ठाण्याचे लोकलफंड इंजिनियर मि० अंडीस यांनीं नवीन तऱ्हेच्या गाड्या लश्करांत कमिसरी खात्याचे उपयोगी पडाव्या अशा तयार केल्या आहेत. त्यांपैकीं चार गाड्या मुंबई सरकारानें घेतल्या आहेत. हिंदुस्थान सरकारानें कांहीं गाड्या घ्याव्या म्हणून त्यांकडे अंडिस साहेबांनीं अर्ज केला होता त्यांस जबाब मिळाला कीं, मुंबई इलाख्यांत त्या कशा उपयोगी पडतात तें कळे पर्यंत आम्ही त्या इकडे घेत नाहीं.

मुंबईस म्याट्रिक्युलेशनच्या परीक्षेंत ६३७ उमेदवार होते त्यांपैकीं २४६ पसंत ठरले.

सिंध प्रांताकडे पिकें चांगलीं असून रजपूत संस्थानांत धान्य फार जाऊं लागल्यामुळें महागाई होऊं लागली आहे. पंजाबाकडे गव्हाचीं जहाजें भरून जात आहेत व जोतपुराकडे धान्य नेण्यास तर उंटाची कत्तर रात्रंदिवस लागली आहे. असा हिशेब काढला आहे कीं, या प्रांतांतून आलीकडे १३३३४२ मण धान्य बाहेरदेशीं गेलें.

मुंबईचे मुनसिपल कमिटीपैकीं विख्यातीस आलेले यशवंतराव बाबा यांजवर फौजदारी खटला होणार होता तो खटला चालविणारे फिर्यादी फार अजारी झाल्यामुळें त्यानीं चालविला नाहीं. त्यामुळें बाबांची मुक्तता झाली. व या आठवड्यांत यांजवर घर भाड्याची ३६०० रुपयांची फिर्याद झाली होती तिचा फैसल होऊन व्याज व खर्चसुद्धां रुपये द्यावे असा ठराव झाला,

मुंबईचे गवरनर साहेब २३ वे तारखेस [illegible] भडोचेस प्रदर्शनस[illegible] [illegible] जंग ब[illegible] नर जनरल यांस भेटण्याक[illegible] या आठवड्यांत येणार होते.

सर जान लारेन्स साहेब गवरनर जनरल विलायतेस जाण्याकरितां जानेवारीचे १० वे तारखेस कलकत्ता सोडणार.

वाई व पंचगणी यांच्यामध्यें पसरणी म्हणून घाट आहे तो बांधून महाबळेश्वराकडील रस्ता साफ करण्याकरितां दोन लक्ष रुपयांचें सरकारानें सांगशन केलें आहे असें पुनाअब्झरवर कर्ता म्हणतो.

सिंधचे कमिशनर सर विलियम मोरवेदर नवे गवरनर जनरल साहेबांचे भेटीकरितां मुंबईस येणार आहेत.

कोणी सरकारी कामदार खासगी कामाकरितां सहा महिन्यांहून अधिक नाहीं इतकी रजा घेऊन गेला तर त्यास हार्स अलवेन्स म्हणजे घोड्याबद्दल खर्च मिळण्याचा तो देत जावा असा हिंदुस्थान सरकारानें ठराव केला आहे.

गवरनर जनरलचे कौंसलदार मि० नोबल टेलर यांचे जागावर मुंबई इलाख्यापैकीं आनरबल एलिस साहेब यांची नेमणूक होणार अशी बातमी आहे.

मद्रासचे गवरनर साहेब आपल्या लेडी सहवर्तमान मुंबईस लार्ड मेयो साहेबांस भेटावयास येणार आहेत.

सातारचे लायबलचे मोकदम्याचा निकाल.

अपील नंबर १९९ सन १८६७.

मि. मोतीलाल मोहनलाल सातारचे शहर फौजदार.

असल वादी रि० तर्फे अंताजी गोविंद व विठ्ठल निळकंठ पिंगळे वकील.

रामचंद्र अप्पाजी चितळे सातारचे शुभसूचक वर्तमा[illegible] गोविंद [illegible] तळवळकर [illegible] स्तर ठाणें [illegible]

[illegible] रुपये ३०००

हा खटला [illegible] सातारचे प्रिंसिपल सदर अमीन कोर्टात ता० २२ आगष्ट सन १८६६ [illegible] रोजीं फिर्याद आपले विरुद्ध नंबर १ प्रतिवादीनें [illegible] नुकसान मिळण्याबद्दल दाखल केली. तिचा निकाल मोतीलाल [illegible] फक्त दाव्यापैकीं रुपये [illegible] त्या निवाड्यावर [illegible] णें उभयतां वादी प्रतिवादींनीं अपील दाखल केलें. [illegible] निकाल मेहेरबान जज्ज साहेब बहादूर जिल्हा सातारा यांनीं ता० ८ डिसेंबर सन १८६८ रोजीं करून मोतीलाल यांस ९०० रु० उभय प्रतिवादींनीं [illegible] नुकसानीबद्दल देऊन खेरीज अव्वल तारखेपासून अखेर पर्यंत दोन्हीं कोर्टांचा खर्च भरून दावा म्हणून ठराव केला.

म० मि०

Correspodencen.

बाहेरून आलेलीं पत्रें

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस—

वि० वि० आपणास खालीं लिहिलेल्या त्यार ओळी लिहून पाठविल्या आहेत त्या कृपा करून आपल्या सुंदर पत्रांत जर छापून प्रसिद्ध करील तर मोठे उपकार होतील.

पथराट हा गांव एलिचपुराहून सुमारें १०।१२ मैलावर आहे व येथें वस्ती फार दाट असल्या कारणानें येथील हवा नेहमी बाइट असते व गांवा सभोवती आरोग्य दुर्गंधी असते. याचें कारण जर म्हणाल [illegible] शौचकूप पूर्वीचे नाहींत, [illegible] नेहमी वाईट असते [illegible] पंधरा वर्षांची पैं [illegible] याचा [illegible] दुर्गंधी [illegible] ष्य आजारी होतो व गांवांत नाकास पदर लावल्या खेरीज रस्त्यांत चालतांच येत नाहीं. त[illegible] पाणी [illegible] दाणे सडून गेले मग तेच दाणे वाळवून गरिबांस विकितात मग ते गरीब बिच्यारे पोटाच्या मारें विकत घेऊन खातात मग त्यांची काय दशा होत असेल हें वाचकांच्या सहज लक्षांत येईलच. ह्या दुर्गंधीमुळें तर हल्लीं रोगाची बहुत करून सात अ[illegible]च. तर पत्रकर्ते महाराज ह्याचें कारण काय? तर अंमलदार लोकांचें दुर्लक्ष [illegible] कीं दक्षिण प्रांतीं जसे मामलेदार गांवो गांवीं फिरून देखरेख ठेवितात [illegible] प्रमाणें हिकडे तहशिलदार साहेब तसर्षांत एकदा सुद्धां पाळी करित नाहींत वरें जर पाटील-लोकांचा थाट विचारा तर दांडि प्रहर दिवसाचें उठून मग एक तांब्या हातीं घेऊन शेताकडे परसडे जावयाचे मग तेथून सुमारें बारावर ए वाजतां घरीं येऊन येकदा जेवले कीं लक्च बिछान्यावर जाऊन सुखनिद्रा घ्यावयाची मग सुमारें सायंकाळचे ५ वाजतां उठ[illegible] बाहेर येऊन स्थ ढोंकें खाजवित बसावयाचें [illegible] शा पाटिलबावाच्या गांवें गावांतील सुधारणा कशी व्हावी तर कदापी [illegible] होणें नाहीं? त्यांच्या हातून सरकारी कामें सुद्धां बरोबर होत नाहीं. मग दुसरी अशा [illegible] पाहिजेत? असो पत्रकर्ते महाराज [illegible] ची आपणास इतकीच विनंती [illegible] आपल्या द्वारें अंमलदार लोकांस [illegible] [illegible] बंदकरण्या[illegible] अनुमोदन [illegible] अशी आशा [illegible] व दुसरें येथें [illegible] दोन शंकु व [illegible] दाखल झाले आतां [illegible] पुढें लिहून पत्रविस्तार भया [illegible] कळानें लोभ करावा हे विनंती.

आपला एक दुर्गंधीनें त्रासलेला.

जाहिरखबर.

[illegible] महिन्यांत कांपिटिटिव परीक्षेमध्यें [illegible] गांवच्या मुलांस एकशिबिशनस म्हणजे हायस्कुलांतील पगारी विद्यार्थ्यांच्या जागा मिळाल्या त्यांची अकोल्यांत राहण्याची व जेवण्याची सोय उत्तम रीतीनें व्हावी अशी तजवीज केली आहे- रा० रा० कृष्णराव मल्हार वाशिमकर ह. ली वस्ती अकोलें यांनीं अशा मुलांस सर्व प्रकारें संभाळण्याचें पत्करलें आहे. मुलांची राहण्याची व जेवणाची सोय एका जागेंत [illegible] आहे व [illegible] ती जागा चांगली आहे. रा० रा० वामन [illegible] अकोलें शहरांतील इंग्लिश मराठी शाळेचे हेडमास्तर हे मुलांवर आपली नेहमीं देखरेख ठेवतील. हल्लींची धारण राहील तोंपर्यंत दरमुलास दरदरमहा १० रुपयापासून अकरा पर्यंत खर्च पडेल. मुलांच्या [illegible] मानानें दरमहा [illegible] खर्चाची आकारणी होईल परंतु किती ही [illegible] तरी दर मुलास दरमहा [illegible] अधिक खर्च पडणार नाहीं. जे गृहस्थ आपली मुलें पाठविण्यास खुशी असतील त्यांनीं तारीख १ जान्युआरी सन १८६९चे पूर्वी रा० रा० वामन त्रिंबक मास्तर यांस लिहून कळवावें.

"राधा कृताप राधा" ही आर्या ला[illegible] देण्याकरितां छापून प्रसिद्ध केली होती. [illegible] अर्थ महारा[illegible] [illegible] प्रसिद्ध झाला आहे. [illegible] स त्याही [illegible] अर्थ करावा [illegible] रितां [illegible] सुलभ दोन तऱ्हेनीं अ[illegible] छापीला आहे. कबूल [illegible] कम[illegible] [illegible] हाही मेहेरबानीनें छापून प्रसिद्ध करावा.

॥ आर्या ॥ राधा कृता[illegible] अपराधीं रा धरीं न अपराधीं [illegible] कृतापराधी अपराधारा धरीं न [illegible] ॥ १॥

अर्थ १

कृष्णाच्या वियोगानें साऱ्या गोपि दुःख निमग्न झाल्या त्या काळीं कोणी कृष्णाचा परम स्नेही त्यांस म्हणतो. अहो—६ अपराधा— (राधावियुक्ता) सर्व गोपिप्रमाणें १ राधा (वृषभानूची कन्या) २ कृतापराधा (केला आहे अपराध जिणें) अशी आहे परंतु ३ अपराधारा (तुम्हांखेरीज दुसरा आधार लेशमात्रही जिला नाहीं) अशी असून तुम्हीं ती ९ न ४ धरा (धरीत नाहीं) तात्पर्य स्वीकारित नाहीं. हें काय बरें? आतां असें म्हणाल कीं, " राधेसुद्धां साऱ्या अपराधी झाल्या म्हणून मीं साऱ्याबरोबर राधेचाही त्याग केला,, पण महाराज असें नव्हे ज

(दुसऱ्या)८ कृतपराधा (कृत (पर्याप्त)आहेत अपराध जांचे ठायीं) त्या ९ अपराधारा (अपर (दुसरा)आहे आधार जांस)अशा आहेत, यास्तव राधेखेरीज १२अपरा (दुसरी) १० धरा (स्विकारा) दुसरीस आश्रय देउनका, असें मीम्हणत नाहीं परंतु ११ न १३ धा (तसें करूनच तृप्ती मानूं नका.) कारण त्यानें तुमचें अनन्य शरणत्व नष्ट होईल! यास्तव आधीं राधेला आश्रय द्या.

अर्थ २

अहो (बारावें आणि तेरावें पद एकत्र करून) १२ अपराधा (राधावियुक्ता.) याप्रमाणें प्राय: पूर्ववत अर्थ जाणावा. १ राधा २ कृतापराधा अशी खरी पण ३ अपराधारा आहे यास्तव तो ४ धरा आणि ६ अपराधा ९ न (नकारार्थरूप) तात्पर्य अनन्याधारा आहे यास्तव तिचा अपराध न गणितां तीच स्वीकारा. कारण— ७ इतरा ८ कृतापराधा आणि अपराधारा अशा आहेत यास्तव त्या ११ न १० धरा (स्वीकारू नका.

आतां कोणी असें म्हणेल कीं, " साऱ्याच गोपींची कृष्णावर परम प्रीति होती" परंतु राधेच्या आणि दुसऱ्या गोपींच्या प्रीतीला बहुत अंतर! याविषयीं कंसवध नाटकांत अशा प्रसंगीं कृष्णाचा परम स्नेही सुदामा त्यास म्हणतो. तूं इतर गोपींची उपेक्षा केलीस हें असो, पण अनन्यशरणामेतां त्वदेकायत्तजीवितां ॥विरहातिचलद्दाधां राधांकथमुपेक्षसे ॥ (जिला तुझ्याखेरीज दुसरा कोणी त्राता नाहीं, आणि तुझा अवलंब हाच जिचा जगण्याचा हेतू, यास्तव तुझ्या वियोगानें निश्चेष्ट झालेल्या त्या राधेला कशी उपेक्षितोस?) आणिकही तो पुष्कळ बोलला, नंतर त्यास कृष्ण म्हणतो, खरें आहे सुदाम्या, अरे ॥ मांविनानक्षणंप्राणान् क्षमांगीरक्षितुंक्षमा ॥ नचंद्रेणविनाचांद्री प्रभाभवितुमर्हती ॥ (मीं तिचा खरा त्याग केला, असा निश्चय झाल्यावर सुबक आंगाची ती राधा एक क्षणभरही प्राण धरण्यास समर्थ नाहीं. तर लागलीच नाहींशी होईल जशी चंद्रावाचून चंद्रिका (चांदणें.)

ता० २९ नवेंबर सन १८६८ इ.

सातारकर दीक्षित.

Advertisements.

जाहिरखबरा.

स्त्रीज्ञानदर्पण.

आपल्या हिंदुस्थान देशांत आलीकडे स्त्रीशिक्षणाकडे लोकांचीं मनें बरींच वळूं लागलीं असें पाहून आम्हींही या महत्कृत्यास यथाशक्ति मदत करावी,या हेतूनें "स्त्रीज्ञानदर्पण" नांवाचें मासिक पुस्तक काढण्याचें मनांत आणिलें आहे. यांत कुलीन स्त्रियांनीं वाचून त्यांच्या मनाचा ग्रह सर्व यैव पाप कर्मापासून उडावा व त्यांस सन्मार्ग आपोआप दिसावा, अशी याची ठेवण ठेविली आहे. मुलाला औषध देतांनां तें त्याजकडून घेवविण्याकरितां जसें त्यास गोड खावयास द्यावें, तसेंच या पुस्तकांत अज्ञान व अनीतिगामी मनुष्यांचेंही वाचण्याकडे मन वेधून आंतील सुंदर बोधपर उदाहरणांनीं तें तिकडून उपरत व्हावें याजकरितां नीतिपर मनोरंजक गोष्टी लिहिल्या जातील. स्त्रीशिक्षणाकरितां एकादेंही असें पुस्तक न असणें ही देशाच्या मोठ्या दुर्भाग्याची गोष्ट होय. सबब आतां धरलें आहे.यात येणार स्त्रियांस नीतिपर आणि सर्वांसच मनोरंजक अशा पुरातन आणि नवीन कादंबरी कथा.

स्त्रीशिक्षणावर एक सुंदर निबंध, महिन्यांतील निवडक व अवश्यक बातमीसार.

हल्लीं आपल्या देशांत असलेल्या मुलींच्या शाळांच्या हकीकती.

हे च्यार विषय येत जातील. याच पुस्तकांत कोणी स्त्रीशिक्षणपर मंजूर पाठ. विन्यास तो वेगळ्याच सदरानें छापला जाईल. या पुस्तकास येत्या जानेवारीपासून प्रारंभ होईल. किंमत डिसेंबर अखेरचे आंत पाठविणारांस दरसाल रुपये ३८४! आणि याच मुदतींत फक्त घेण्याचें कबूल करणारांस रु० ४; व तें पुस्तक सुरू झाल्यापासून एक महिन्याचे आंत आले पाहिजेत. या मुदतीपुढें घेणारांस किंमत अधिक पडेल. टपालखर्च आम्ही आपले शिरावर घेतला आहे. हें पुस्तक टायटक पेज सुद्धां डेमी चतुष्पत्री सांचाचें २० पेजाचें निघत जाईल. याबद्दल हरएक प्रकारें आम्ही आपलेतर्फे विज्ञानसुधेचे मालक यांस मुखत्यार नेमिलें आहे.

लक्ष्मण शंकर अभ्यंकर.

मनोबिहार.

नवीन मासिकपुस्तक.

हिंदुस्थानीं, गुजराथी, संस्कृत और मराठी जुबानमे वाकफगार ऐसे लोगोंकूं मेरी ये अरज है के, इस मलिकामाअझामाकी बादषाहत ये हिंदुस्थानमें हुएसे सन्हेबिन्हे के जुबानमें अखबार मासिकपुस्तक और जातजातके किताब छपाके दिनबदीन जुबानकी बढती हुई जाती है, लेकिन हिंदुस्थानी, गुजराथी, संस्कृत, और मराठी ये चारों जुबान मिलके एक किताब बहुत कमती नजर आते हैं, ये दिलमें ख्याल आके मनोबिहार नामका मासिकपुस्तक जिसमें नीचे लिखेहुए विषय रहेंगे. जानेबारी सन १८६९ से टाइपपर छपानेका विचार किया है.

१ हिंदुस्थानीमें गुलअनार नामकी दिलमें लाइ हुई अजब कहानी. (दिलखुष)

१ गुजराथीमें चतुरसेन राजाका छोकरा जिन्नें अपनां जान देके मा बापकू दुखमें से छुडया उसकी कहानी.

१ मराठीमें सौंदर्यमालिनी नामकी औरत जिन्नें सब दुख खेचके और बडी हालतसे नेकी कमाई उसका इतिहास.

हिंदुस्थानी, गुजराथी, संस्कृत, और मराठी बातमें बयत (कविता) लिखी जावेगी. जिस बातमें बयत उस बातमें उसका तर्जुमा लिखा जावेगा.

ये पुस्तक दर महिनेके पहिले तारीख कूं निकलेगा- ये लेनेकी जिन्होंको खुशी होवे उन्होंकूं किमत बरसकी आगाऊ रुपये २८९८ और पिछेसें ३८४ पडेगी. टपालका खर्चका लेनेवालोंके सिरपर नहीं.

पुस्तक लेनेवाले लोगोंने नीचे सही करनेवालेके नामपर ठाणा पोस्ट हपिसमें या ठाणा अरुणोदय आफीसमें रा.. कृष्णाजी परशराम .गोरे उनके नामपर खत भेजना तो पुस्तक उनके जनेमें जावेगा.

खा. मिरजा उमर बेग क्लार्क पोस्ट आफिस ठाणा.

नवीन पुस्तक.

वन्हिरथ राजाचें नाटक.

या नावाचें आगगाडीविषयीं नाटक— रूप एक ... हानसें पुस्तक अकोला येथें वऱ्हाड समाचार छापखान्यांत छापण्यास दिलें आहे तें या महिनाअखेर तयार होईल. याची किंमत ८६ ठेविली आहे. डाक हाशील एक आणा शिवाय पडेल. सर्वांस कळावें. तारिख १० माहे डिसेंबर सन १८६८ इ.

ग्रंथ कर्ता

नोटिसीचें उत्तर.

सिताराम बिन गणोबा दलाल रहाणार अकोला यास खंडोजी वलद सरावजी जिराईत मुक्काम अकोला याजकडून तुम्हीं या महिन्याचे १२ वे तारखेचे वऱ्हाडसमाचारांत आम्हास नोटिस केली आहे कीं मातोश्री राहातें तें घर ८ दिवसांत रिकामें करून द्यावें—याचा जबाब कीं आमचे माल कीचे घरावर तुम्ही काय म्हणून सत्ता करितां आमच्या वडिलानें बांधलेलें आमचें खासगत घर आज ६० वर्षांचें आहे. व आम्ही तुमचे कांहीं देणेंदार नसतां अशी नोटिस देणें तुमचे लायकीस वाईट आहे. सबब चांगला विच्यार करून व्यवहार करित जावा. दुसरें तुम्ही नोटिस केलेली टपालांतून रजिष्टर करून आम्हांकडे पाठवावी असा दस्तूर असतां गंगाराम बैष्णव याचे हातून गुपचुप आमचे भावाकडे काग द टाकाविलांत हें अगदी गैरशिस्त, व गळी पडण्या सारखें आहे सबब तुम्हांस कळवितों कीं आमचे घरावर तुमची कांहीं सत्ता आहे असें आम्हांस बिलकूल ठाऊक नाहीं इतक्या उपर आमचा खरोखरी कांहीं दस्त ऐवज तुम्हाकडे असल्यास तो तिराईत बाबणजी सोनार यांचेकडे आणावा म्हणजे रुजू रुजुवात करून पाहूं. व मग त्या विषयीं काय तें कळवू. तारिख १९ माहे डिसेंबर सन १८६८ इ.

(सही) खंडोजी वलद सरावजी जिराइत याचे हातची रेघ.

नोटिस—निंबाजी चितोडे रहाणार वरोडी तालुके अकोले यास कडताजी वलद बाबुजी गांवढे रहाणार कारले तालुके दर्यापूर जिल्हा एलिचपूर याजकडून नोटिस देण्यांत येते ऐसाजे माझी बायको नामें मंजाई तुमची मुलगी असून तुमचे निरोपावरून तुम्ही मांदे असल्याचे समजल्या वरून तुमचे भेटी करितां तिचे सुद्धां एक महिना झाला आले असें असतां माझे बायकोस तुम्हीं फुसलावून नेऊन कोठें लपून ठेविली आहे याचा पत्ता लागत नाहीं यास्तव तुम्हास या नोटिसेनें कळविण्यांत येते कीं आजतारखे पासून पंधरा दिवसांचे आंत माझी बायको मंजाई इजला माझे जवळ पोचतें करून द्यावे. जर सदहू प्रमाणें पोचतें करून न दिली तर तुम्हांवर रीतीप्रमाणें फिर्याद केली जाईल त्याचा जबाब तुम्हांस द्यावा लागेल आतांच फिर्याद करणार होतो परंतु तुम्हीं आप्त असल्या मुळें केली नसून अधीं नोटिसेनें कळविलें आहे. कळावें तारिख १८ माहे दिसेंबर सन १८६८ इसवी.

(सही) कडताजी वलद बाबुजी गांवढे.

नोटिस—कृष्णा वलद पूर्णाजी पाटील वस्ती मौजे परडा परगणे राजूर तालुके मलकापूर यांस खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं, तुम्हाकडेस आमचे वसूल वजा जातां रुपये २४१॥ शिवाय व्याज घेणें आहे ती रकम नोटिस पावल्यापासून आठ दिवसांत देणें न दिल्यास दिवाणींत फिर्याद करून खर्चासुद्धां निवाडा मिळविला जाईल व नोटिशीबद्दल खर्च द्यावा लागेल. तारिख १३ डिसेंबर १८६८ इ०

(सही. खुशाल वलद पूर्णा पाटील.

वऱ्हाडसमाचार वर्तमानपत्र घेण्याचें बंदकरून ज्या लोकांनीं त्याजबद्दलची बाकी येणें असलेली पाठविली नाहीं त्यांस कळावें कीं, ता० ३१ माहे आक्टोबर सन १८६८ इसवीचे आंत त्यांनीं बाक्यांचा उलगडा करावा. नाहींपेक्षां दरमहा दररुपयास अर्धआणा प्रमाणें त्यांस व्याज द्यावें लागेल. ता० १० माहे आक्टोबर सन १८६८ इ०. वऱ्हाडसमाराचे मालक.

वर्गणीदारांस विनंती.

गेल्या वर्षाचे आकटोबर महिन्यांत आम्ही आकोल्यास वऱ्हाडसमाचार पत्र सुरू केलें. त्यास वर्ष होऊन गेलें तर आगाऊ वसूल न दिलेल्या आमच्या प्रिय वर्गणीदारांनीं आपला वसूल या महिन्यांत सत्वर पाठवून आम्हांस मदत करावी. उशीर लावून त्यायोगें वारंवार पत्रें लिहविण्याची तसदी त्यांनीं आम्हांस देऊं नये व आपणास घेऊं नये, याकरितां नम्रतेनें आमची त्यांस ही विनंती आहे. व हिला मान्य करणारांचे आम्ही उपकार मानूं.

खंडेराव बाळाजी फडके

आबाजी खंडेराव वकील

आक्ट.

सन १८६८चा ९वा

पेशे व धंदे यांवरील कराविषयीं

किंमत च्यार आणे.

नादारी प्रकरणीं नियम.

हें पुस्तक आमचे छापखान्यांत नुकतेंच छापून तयार झालें आहे. वऱ्हाडांतील न्यायाच्या कोर्टांत हे नियम चालतात. किंमत ८६ सहा आणे व डाक हाशिल एक आणा पडेल. व. स. म्यानेजर.

TO OUR SUBSCRIBERS.

We beg to remind our subscriber that their Subscriptions, for the presen year, should be remitted as early a possible, otherwise, we would, however reluctantly, be under the necessity so ceasing to transmit the paper to their addresses. We believe that this reminder will not fail to arouse the sympathies of our Constituents in the country and bring about speedy remittances from defaulting Subscribers.

Proprietors of Berar Samachar

किंमतीचे ठराव.	रु.	आ.
वर्षाची अगाऊ देणारास... ...	६	०
साल अखेर	७	०
सहा महिन्याची अगाऊ	३	८
सहामाही अखेर	४	०
फुटकळ एक अंकास	०	६

या शहरा बाहेरील लोकांस वर्षाचे ५२ आठवड्यांबद्दल टपाल खर्च अगाऊ पडेल तो ३ रु. ४ आणे व सालअखेर ३ रु. ८ आणे.

आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून २ महिने पर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही त्यांचा मागील हिशेब सरून नवें साल चालू होतांच तेयून २ महिन्यांची मुदत समजावी.

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत... ... ... १ रुपया

१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस ०।०१

एकच मजकूर वारंवार छापणें झाल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

हें पत्र अकोला येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालकां करितां छापून प्र०